

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 56.

Måndagen den 6 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 30 och 31 nästlidna maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Karl Borg, lidande av cholecystit. ac., är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 4 juni 1932.

Ivar Abrahamson,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogs herr Öhmans vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål huruvida regeringen har för avsikt att bevilja amnesti åt vissa för brott dömda personer, m. m.

Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till berörda anhållan samt vidare på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jönsson i Fridhill, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller herr Öhmans förevarande anhållan att få framställa spörsmål till hans excellens herr statsministern, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren avslagit berörda anhållan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Öhman, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 64 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit herr Öhmans ifrågavarande anhållan.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 56.

§ 4.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 128—138 bordlades åter.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 139, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkänd.

§ 6.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 53, första lagutskottets utlåtanden nr 47—49 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

§ 7.

Vidare föredrogs andra lagutskottets memorial, nr 44, angående arvode m. m. åt särskilda sakkunniga, tillkallade för att inom andra lagutskottet biträda vid behandlingen av vissa ärenden; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogs, men blevo åter lagda på bordet sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 8 och 9.

§ 9.

*Ang.
beräkning
av ålders-
tillägg för
vissa lärare.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för ordinarie statsanställd lärare att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring jämte en i ämnet väckt motion. Därvid anförde:

Herr **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkterna a) och c). Beträffande punkt b), som innebär ett bifall till herr Sandwalls motion, vill jag säga, att vi ha, sedan närmare upplysningar erhållits om den praxis, som tillämpats i överstyrelsen, kommit till det resultatet, att det är lämpligare att icke taga med denna punkt. Efter överläggning inom utskottet med avdelningens medlemmar skall jag därför be att få föreslå, att utlåtandet bifalles, dock med utelämnande av punkten b) i klämman. Därmed följer, att några ändringar få göras i motiveringen. Uppe på sidan 7, tredje stycket, skulle den mening, som börjar med orden: »Även detta förslag finner utskottet», få följande lydelse: »Då motionären icke styrkt, att behov av de föreslagna bestämmelserna föreligger, har utskottet icke kunnat tillstyrka motionen i denna del.» Vidare skulle den mening i näst sista stycket, som börjar med »Enligt det i motionen II: 422 framställda yrkandet», falla bort, och nästa punkt icke börja med ordet »slutligen» utan med ordet »vidare». I första meningen av sista stycket på samma sida skulle orden »till en början» uteslutas, och på sidan 8 skulle hela det stycke, som börjar med »Vad däremot beträffar» utgå, liksom även i det därpå följande stycket ordet »slutligen» uteslutas.

Jag ber sålunda att få tillstyrka utskottets hemställan med dessa ändringar.

Herr **Sandwall**: Herr talman! Jag hade tänkt att närmare utveckla föreliggande frågas innebörd, men då i denna sena riksdagstimme brådskan är stor, skall jag, på herr talmannens önskan, icke hålla något längre anförande.

Jag vill alltså bara yttra ett par ord och ge uttryck åt några allmänna reflexioner över huru en motionär kan råka i mycket märkliga situationer. Mitt läge i dag kan nästan bli ett skolexempel på den saken. Jag kan visserligen yrka bifall till min motion i båda dess delar, »avbrotten» på grund av sjukdom och på grund av studier, men jag är fullt övertygad om, att detta vore lönlöst gentemot ett enat och samlat utskott — därtill nu enat och samlat, efter herr Wigforss' yttrande, på en alldeles ny linje, som på kammaren torde verka mycket förvirrande. Jag vågar ej heller i denna sena och bråda riksdagstid yrka på återremiss, ty en sådan kunde måhända ha till följd, att frågan av utskottet ej finge den ingående behandling den förtjänar, och att man komme fram till ett sådant definitivt ställningstagande från riksdagens sida, vilket skulle försvåra en framtida billig och rättvis lösning, som måste komma. Jag kan omöjligen yrka bifall till statsutskottets förslag sådant det föreligger i dess tryckta utlåtande nr 121, ehuru utskottet där för den ytliga betraktaren synes ställa sig välvilligt gentemot förslaget, i det utskottet finner min motion i viss dess huvuddel, angående sjukdomsavbrotten, »väl motiverad», som det heter, och sålunda tillstyrker densamma. Ty detta statsutskottets tillstyrkande sker under vissa förutsättningar och med tillägg av sådana bestämmelser, att de skulle verka alldeles ödeläggande för de extra ordinarie lärare, vilka på grund av sjukdom före 1 januari 1933 nödgats avbryta sin tjänstgöring, vare sig detta »avbrott» omfattade år eller blott dagar. Detta har tydligen herr Wigforss och statsutskottet nu omsider insett — jag förmodar nämligen, att herr Wigforss har bakom sig statsutskottets, i varje fall dess andra avdelnings ledamöter — och herr Wigforss har därför yrkat avslag på min motion i nämnda del, den del alltså, som i det tryckta utlåtandet stämplats såsom »väl motiverad» men som nu, om jag icke hörde fel, enligt herr Wigforss yttrande skulle anses vara »icke styrkt»! I föreliggande situation, herr talman, ser jag emellertid i herr Wigforss' förslag om avslag en akt av välvilja gentemot de i min motion framförda synpunkterna, och jag har också tvivelsutan skäl för en sådan tolkning. Avslaget är nämligen en utväg ur en återvändsgränd, som statsutskottet kommit in i. Herr Wigforss' tal om av överstyrelsen tillämpad praxis måste väl i förevarande sammanhang betyda, att sjukdom ej bör anses bryta tjänstgöringstidens egenskap av att vara »i en följd». Därmed är motivens syfte vunnet i denna del, även utan lagfästning.

Herr talman! I föreliggande situation tror jag, att ett bifall till herr Wigforss' förslag är den enda för tillfället framkomliga vägen, men kammaren torde ursäktat mig, om jag i alla fall icke kan yrka bifall till detsamma, särskilt med hänsyn till dess avvisande hållning i frågan om legaliserandet av avbrotten för studier. Jag har alltså för det närvarande intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till det av herr Wigforss under överläggningen framställa yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 10.

Statsutskottets utlåtande, nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statskulden m. m. föredrogs härpå; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

*Ang.
beräkning
av ålders-
tillägg för
vissa lärare.
(Forts.)*

§ 11.

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 127, i anledning av väckt motion om statsgaranti för exportkredit till Sovjet-Unionen.

I en inom andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.* väckt motion, nr 5, som hänvisats till statsutskottets förberedande handläggning, hade föreslagits, att riksdagen måtte bemyndiga regeringen att för exportkredit till Sovjet-Unionen för statens vidkommande teckna garanti för intill ett belopp av 100 milj. kronors värde samt uppdraga åt regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällde i Danmark fastställa villkoren och formerna för utnyttjandet av exportkrediten ifråga.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Kilbom**: Herr talman! I detta utlåtande förklarar utskottet — och utskottet är enhälligt till på köpet — att man icke kan tillstyrka ett förslag som det föreliggande, då det är framfört i en enskild motion. Jag tycker, att detta är en liten smula underligt, och jag måste konstatera, att icke något av de partier, som äro representerade i statsutskottet, följt de anvisningar de giva oss, när de själva äro motionärer. Socialdemokraterna ha framlagt en stor motion om ordnande av hela krispolitiken. Jag har icke sett, att statsutskottet därvidlag yrkat avslag med en dylik motivering. De folkfrisinnade — understödet åt kommunerna för skolvården beslöts på grund av enskild motion — ha gjort likadant icke bara i år utan även vid andra tillfällen, och högern har också gjort det. Under slika förhållanden, herr talman, måste jag följaktligen anse, att den anförda motiveringen antingen är ett bevis på avsaknad av argument eller också ett försök att tillämpa speciella metoder i fråga om kommunistiska motioner. Jag kanske skulle tillägga också, att det säkerligen är ett uttryck för att man härvidlag *ingenting vill göra* i själva saken. Ty hade det bara varit det felet, att förslaget icke kunde ha bifallits på grund av att det kommit från enskilt håll, kunde ju statsutskottet sin grundlagsenliga rätt likmätigt ha lagt fram ett förslag i saken detta desto mera som statsutskottet har både undersökningsmöjligheter och möjligheter att anlita den sakkunniga hjälp, som till äventyrs skulle ha behövts. Man hänvisar nu emellertid till att sakkunniga, som äro tillsatta av regeringen, komma att undersöka också denna sak. Det hela är litet oklart formulerat — om avsiktligt eller icke skall jag icke yttra mig om. Det heter: »Möjligheterna att i nuvarande krisläge vidmakthålla den svenska exporten äro för närvarande under utredning av särskilt tillkallade sakkunniga. Härvid lära olika praktiskt framkomliga utvägar för att främja vår exporthandels vidare utveckling komma att undersökas och jämväl övervägas, huruvida och på vad sätt statlig medverkan för ordnande av den erforderliga exportkrediten bör ifrågakomma». Vetterligt har det framlagts, så vitt jag kan erinra mig nu, två förslag i anledning av sakkunnigas utredning, dels ett förslag att man skulle åstadkomma en clearinghistoria framför allt med de länder, som genom valutaspärr eller andra åtgärder försvåra och förhindra betalning till Sverige av svenska exportartiklar, dels också ett förslag att giva regeringen fullmakt i fråga om kamptullar — för att uttrycka sig kort, om också måhända icke fullt adekvat. I övrigt föreligger *intet förslag*. Ehuru de sakkunniga hava arbetat länge, hava de icke hunnit med den allra viktigaste sidan av saken, nämligen att ge verklig hjälp till exportkredit. När kommer ett sådant förslag? Kan regeringen själv, för den händelse det icke kommer förrän efter riksdagens slut,

fatta beslut i detta avseende, så att det har tillräcklig verkan, eller är det meningen att inkalla en urtima riksdag? Saken hastar nämligen, ty under den tid de svenska sakkunniga prata och utreda, slutes det ena avtalet efter det andra mellan Sovjet-Unionen och en rad stater i världen angående export.

Denna min motion väcktes, som herrarna kunna finna, den 14 januari. Nu äro vi i början av juni. Under den mellanliggande tiden hava mycket livliga förhandlingar förts mellan Sovjet-Unionen och en rad stater angående affärer på denna bas, och även mellan olika kapitalistiska stater. Det första och enda beviset jag sett på att de svenska myndigheterna haft något intresse för att med nya metoder hjälpa upp exporten, meddelas i dag i en tidning, där det nämligen står att tobaksmonopolet slutit ett bytesavtal med Grekland. Men det har *pratats* ofantligt mycket sedan. Det finns, såvitt jag vet, en fond anslagen under den sista krisperioden för exportkredit till de baltiska staterna och Polen. Inom parentes har det sagts mig — jag vet icke om det är sant — att regleringen av räntorna från Polens sida på den exportkrediten har varit mycket bristfällig. Emellertid läser den fonden på 10 miljoner kronor nu vara återbetald, och regeringen borde följaktligen hava haft möjlighet att vidtaga några åtgärder med de förefintliga medlen för att hjälpa upp exporten till ett land, där man vill köpa svenska varor.

En rad stater har som sagt enligt uppgifter, som jag icke har anledning tvivla på, att de äro absolut vederhäftiga — jag skulle tro att ungefär liknande uppgifter för övrigt ligga i utrikesdepartementet — träffat avtal med Sovjet-Unionen. Dylika affärer hava träffats mellan Danmark och Sovjet-Unionen, mellan Finland och Sovjet-Unionen, och nyligen har enligt meddelande i pressen Sovjet-Unionen beställt en rad fartyg på ett varv i Finland. Så har icke skett här i Sverige; det har förts förhandlingar härom, men icke blivit någon beställning — man har förklarat för mig på grund av att kreditmöjligheterna för den svenska varvsindustrien äro för små och även om i vissa andra avseenden beställningens placering i Finland varit ofördelaktig, har man ändock gjort detta med hänsyn till krediten. Vidare hava affärer träffats mellan Sovjet-Unionen och Frankrike, mellan Italien och Sovjet-Unionen, mellan Lettland och Sovjet-Unionen, mellan Norge och Sovjet-Unionen — som herrarna sågo för ett par dagar sedan i pressen har ett nytt stort avtal ingåtts mellan Norge och Sovjet-Unionen — och vidare mellan Polen och Sovjet-Unionen. Beträffande sistnämnda land meddelas att »Sovjetryslands handelsdelegation i Warschau har erbjudit den polska tobaksmonopolsförvaltningen att leverera 2,000 ton rysk tobak (suchum, trapezunt och kuban) mot utbyte av motsvarande värde i varor, ev. järnmanufaktur och järnverksprodukter. Det antas som säkert, att denna transaktion kommer till stånd.» Affärer hava vidare ingåtts mellan Storbritannien och Sovjet-Unionen, mellan Tyskland och Sovjet-Unionen, mellan Tjeckoslovakiet och Sovjet-Unionen och mellan Österrike och Sovjet-Unionen.

I fråga om affärerna mellan Tyskland och Sovjet-Unionen innehåller tidsskriften Svensk export, icke sista numret, men näst sista, följande meddelande visavi handelsförbindelserna mellan Tyskland och Sovjet-Unionen: »Allt sedan den bekanta 300-miljonkrediten ställdes till förfogande för tyska affärer på Ryssland, har man fortsatt på den inslagna vägen och ställt nya statsmedel till förfogande i form av borgen mot utebliven rysk betalning. De totala ryska förpliktelseerna mot utlandet uppskattas i närvarande stund till mellan 2 och 2.4 miljarder Rmk., och av denna summa torde 1.2 miljarder falla på Tyskland. Av dessa 1.2 miljarder har tyska staten för ungefär 1 miljard lämnat 70 % borgen d. v. s. riket 40 % och delstaterna 30 %, och för en del av återstoden, kanske runt 150 miljoner, ha kreditförsäkringsbolag lämnat garanti under det att resten går på firmornas egen risk. Staten torde alltså effektivt övertagit

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

700 miljoner rmks risk. För finansieringen har riksbanken ställt rediskonteringskrediter till förfogande i den mån statens 70-procentiga garanti föreligger. De ryska växlarna löpa till slutet av 1934, och de största betalningarna förfalla 1933. I år förfalla 500 miljoner rmk. Hittills ha alla växlar punktligt inlöst.» Enligt ett telefonsamtal jag i dag haft med Berlin påstår man, att det nu pågår nya förhandlingar angående ett utsträckt avtal mellan Ruhr-industrien, järnverksindustrien och sovjetdelegationen i Berlin, om att utfylla de Sovjetryska beställningarna på järn till icke mindre än 300,000 ton.

När så är fallet, att således elva stater sedan flera år hava beslutat exportkreditgaranti, då ställes frågan onekligen så: varför har det icke tagits ett initiativ i liknande riktning från den svenska regeringens sida? Krisen är dock ingen företeelse av i dag, det är icke första riksdagen vi hava mött företeelser sammanfallande med krisen, vi mötte dem redan föregående år, och jag kan således icke underlåta att ställa den frågan: är det politiska skäl och i så fall, av vad slag äro dessa politiska skäl, som icke gälla för de elva hittills uppräknade staterna? Jag nödgas konstatera, herr talman, att genom denna underlåtenhet, som jag här påtalat, är nu Sveriges export efter, något som går ut över de svenska arbetarna redan nu på ett sätt, som kommenterades under många timmars debatt i lördags natt, men som säkerligen kommer att kommenteras på ett ännu kraftigare sätt under nästkommande riksdag.

Det har här diskuterats mycket huruvida Sovjet-Unionen — jag nödgas, herr talman, gå in på detta — kommer att kunna sinföra sin femårsplan eller icke, huruvida den kommer att kunna fullgöra sina betalningar till utlandet eller ej. Det vore enligt mitt förmenande och är fullkomligt överkligt att förneka, att det naturligtvis råder svårigheter i Sovjet-Unionen både visavi femårsplanens genomförande — kvalificerade arbetare saknas t. ex. och följaktligen möjlighet att sköta den snabbt fortskridande industrialisering, som är nödvändig. Priserna på Sovjets exportartiklar sjunka, och därigenom samt med hänsyn till att den ryska valutan icke går på den utländska penningmarknaden inträda svårigheter. Inköp kan icke ske i samma omfattning som tidigare i fråga om maskinell utrustning för femårsplanen; men därjämte föreligga också säkerligen åtstrypa betalningsmöjligheter. Då är frågan: innebär detta någon risk för att Sovjet-Unionen icke skulle kunna betala sina i utlandet inköpta varor? Jag måste konstatera, att den uppfattning, som kommer till uttryck i exportföreningens tidskrift, nämligen att växlarna hittills betalats, delas utav de bästa kännarna av Sovjet-Unionens ekonomi. De ekonomer, som bruka uppträda i en tidskrift i Berlin, som kallas »Osteuropa», och de ekonomer, som vid ett av Englands främsta universitet bildat en sammanslutning för studium av förhållandena i Sovjet-Unionen, äro fullkomligt ense i denna fråga. Det är emellertid typiskt, att det är icke bara dessa, som ha denna uppfattning. Jag fann för några dagar sedan ett utdrag ur svenska arbetsgivareföreningens berättelse: efter det att man givit en något så när objektiv skildring av de svårigheter, som råda, säger man på det här viset — långt mindre tvärsäkert än vad det göres i Svenska Dagbladet och Nya Dagligt Allehanda — »Att besvara frågan om femårsplanen skall lyckas är icke rådligt. Planen innebär industrialisering av ett bondefolk och ett land, som omfattar en sjättedel av jordens yta.» Så tillägges det, mina herrar högermän och bondeförbundare: »Att detta folk icke längre kan hindras att influera på världsmarknaden borde vara tydligt.» Tänk, att det har jag tyckt länge! »Med förvåning har Västern sett Rysslands återinträde på marknader, vilkas dåliga prisläge, ryska realisationsförsäljningar ytterligare försämrat. Förvåningen borde snarare gälla, att den ryska produktionen så länge varit utan verkligt inflytande på världsekonomin!» När svenska arbetsgivareföreningen konstaterat något dylikt i sin sista berättelse, då tycker jag det verkligen vore högeligen på tiden, att man från

alla håll började att försöka medverka till att skapa en sanningsenlig uppfattning om läget i Sovjet-Unionen och om dess förbindelser med Västeuropa. Hitills har från borgerligt håll i Sverige ingenting gjorts i detta avseende.

Tänker man speciellt på Sveriges handel med Ryssland, så skall man icke ett ögonblick glömma bort, att vi för dagen stå vid en omläggning av utrikeshandeln, vilken Sverige som vanligt ännu inte har upptäckt. I varje fall har upptäckten icke kommit till uttryck i fråga om åtgärder för att utnyttja situationen. Det är obestridligt, att överallt i världen pågår en mycket stark strävan att åstadkomma anpassning efter de valutaspärråtgärder och annat, som tillämpas: med andra ord *byteshandel*. Sovjet-Unionen gör precis på samma sätt. Den söker att med varje land åstadkomma en aktiv handelsbalans. Inom den engelska politiken finner man detsamma fullkomligt naturligt. Engelsmännen förklara nu: de länder, som köpa från oss, komma vi att köpa ifrån. Men icke bara det: Man säger: Vi köpa lika mycket från olika länder, som de köpa från oss. Tittar man från dessa utgångspunkter på Sveriges handelsstatistik beträffande Sovjet-Unionen, kommer man till mycket märkliga resultat. År 1929 *importerade* Sverige från Ryssland för 8 miljoner kronor, år 1930 för 13 miljoner kronor. År 1929 *exporterade* Sverige till Sovjet-Unionen för 27 miljoner kronor och år 1930 för 31 miljoner kronor. Såvitt jag förstår, borde de, som påstå sig hålla på Sveriges intressen, kunnat finna en fingervisning i detta, särskilt om de gjort en jämförelse med Polen. År 1929 importerades från Polen till Sverige för 37 miljoner kronor och år 1930 för 43 miljoner kronor. Men Sverige *sälde* till Polen 1929 för 19 miljoner kronor och 1930 för 15 miljoner kronor. Allt göres för att underlätta importen till vårt land från Polen av exempelvis stenkol, och det i sådan omfattning, att det land, England, som är vår största avnämare, har diskuterat repressalieåtgärder mot Sverige. Jag tycker ju icke, att från håll, där man underlättar en dylik handelspolitik, man bör komma och tala om att man ser på Sveriges intresse. Det synes mig, att motsatsen är fallet.

Jag skulle vilja sammanfatta det så: det vore klokt av Sverige att vid uppgörande av handelstraktater se till att få en livligare import från England och Ryssland på grund av att de äro stora avnämare av våra varor. För närvarande äger rum en i viss mån mindervärdig import från exempelvis Tyskland och Polen.

Man påstår nu, att ryska exporten är av den natur, att det icke är möjligt för Sverige att företaga större inköp. Det påståendet är icke riktigt. En mängd varor, som vi för närvarande importera t. ex. från Tyskland, Förenta staterna och Polen, skulle med stor fördel kunna tagas ifrån Sovjet-Unionen, i förhållande till vilken vi ha en aktiv handelsbalans, under det att vår handelsbalans i förhållande till de tre förut nämnda staterna som sagt är passiv.

Jag tar en enda artikel, nämligen bensin, en artikel, som är synnerligen intressant även ur en annan synpunkt för Sveriges vidkommande. Den totala importen år 1930 var 686,000 ton bensin, och därav kommo 53,000 ton från Sovjet-Unionen, samtidigt som ryssarna från oss köpte för mer än dubbelt så mycket varor, som vi köpte från dem. Tittar man på de sista årens bensinpriser, så tillhör Sverige de länder, som ha *tjänat ofantliga summor* tack vare Sovjet-Unionens uppträdande på världsmarknaden som bensin- och oljeexportör. År 1926 var bensinpriset uppe i 38 öre per liter, år 1927 var det 27 öre per liter, år 1928 under första halvåret 24 öre och under andra halvåret, då en firma som sålde rysk olja köpts ut, steg det tillfälligt till 30 öre per liter, år 1929 steg så bensinpriset till 30 öre. År 1930 började på nytt den ryska bensen komma i marknaden, och priset sjönk till 27 öre och år 1931 till 22 öre. I jämförelse med år 1926 och med hänsyn till under tiden vidtagen skatteförhöjning med ett öre — jag räknar då icke med den sista — konstatera vi, att

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

tack vare ryska bensinexporten till Sverige priset per liter bensin *sjunkit med 17 öre*. I runt tal har Sverige *tjänat 70 miljoner svenska kronor per år på denna historia*. Jag tycker verkligen, herr talman, att enbart detta borde vara anledning för dem, som säga sig ivra för Sveriges handelsbalans och Sveriges ekonomi, att ägna litet större och tillåt mig också säga litet snabbare intresse åt att upphjälpa vår handel med Sovjet.

Det anses, att man icke kan ta betalt i form av växlar eller på liknande sätt för till Sovjet-Unionen exporterade svenska produkter. Det är svårt att placera växlar. Men det finns en rad av ryska varor, som det kan undersökas om man icke kan företa *bytesaffärer* med precis lika bra som med tobaken från Grekland, t. ex. oljor och bensin samt smörjoljor och vete, som vi importera, råg som vi också delvis importera, skinn, frukt, fågel och annat vilt, lin, hampa, solrosfrö, solroskakor o. s. v. I utbyte kan det levereras sådana varor, som den ryska regeringen vill ha: järn, valsat mjukt byggnadsjärn i stora mängder, stål i stora mängder, framför allt från våra förädlingsverk, jag nämner från exempelvis Sandviken, sågblad och andra förädlingsprodukter — sådana har levererats från Lidköping, från Arboga, om jag inte minns galet (det ligger visst någon liten fabrik också där) från Sandviken, från Stridsberg & Björk o. s. v. — alla möjliga sågar, från sådana, som användas på en verkstad till dylika inom sågverk och annan trävaruindustri, maskiner, järnvägsvagnar, autobusar, elektrisk material, avelsdjur, och icke bara dylika utan övriga kreatur, i mycket stor omfattning. Jag ställer därför frågan: herr talman, kan man verkligen icke under sådana omständigheter ha rätt att vänta, att det i varje fall skulle vara — det är väl det minsta — en reservation här, där det sagts: vi anse, att riksdagen bör bifalla denna motion.

Finns det något intresse för ökad handel med Sovjet? Ja, på bägge sidor, både hos ryska vederbörande och hos den svenska industrien och en del av de svenska jordbrukarna. Exempelvis yttrade för icke länge sedan två delegater för Sovjetregeringen: Ökad förbindelse med den svenska marknaden hoppas vi mycket på. Den högt utvecklade svenska industrien borde ha mycket mer att sälja till oss, än vad den hittills gjort, men det beror framför allt på om den kan ge oss kredit. Den ryska marknaden framträder för närvarande som den enda, där det ej skett en inskränkning utan utvidgning. Varje land söker nu som bekant utvägar ur krisen, men det tycks för närvarande gå efter ett enda recept, nämligen »nationell isolering».

Jag konstaterar vidare att enligt nu lämnade uppgifter har Sovjet-Unionen bara i Tyskland, där de slutliga siffrorna föreligga för år 1931, placerat beställningar för *800 miljoner svenska kronor*. Bland de svenska industriidkarna och arbetarna finner jag därför ett mycket stort intresse för saken. Så exempelvis yttrade ingenjör Forsberg vid Separator nyligen i ett uttalande för Folkets Dagblad: »Då det är så, att det finns intresse där borta» (d. v. s. i Sovjet-Unionen) »för svenska industrialster, kunde en dylik garanti» (nämligen den av oss föreslagna) »vara av värde».

En montör hos Bolinders, som varit i Sovjet-Unionen i många år, säger: »Jag tror de svenska verkstäderna skulle ha större möjlighet, om bara kreditfrågan kunde ordnas. Självt har jag vistats i Ryssland i fyra års tid, såsom resemontör för Bolinders. Då såldes mycket råoljemotorer och träförädlingsmaskiner dit, ja till och med hela sågverksmaskiner. Ur arbetarsynpunkt är för närvarande exporten av stort intresse, emedan det blir arbete och liv och rörelse på det hela därigenom.»

En annan arbetare säger: »Det förvånande är, att icke Sverige gjort något för att åstadkomma detta tidigare.»

Och direktör Thorgren vid Karlstads och Kristinehamns mekaniska verkstad säger: »Det är förvånande att icke Sverige gjort något för denna sak, då så

många andra länder, däribland Norge och Danmark, redan ha viss statsgaranti för den ryska exportkredit, detta allra helst som något liknande gjorts från Sveriges sida för vissa leveranser till Polen och Litauen.

Direktör Rydbeck i Svenska Kullagerfabriken säger: »Givetvis skulle af-färer av detta slag underlättas, om statsgaranti för kredit kunde till viss del erhållas, såsom skett i många andra länder. Åtskilliga svenska företag ha erfarenhet därvidlag.»

Så skall jag, herr talman, ingalunda ett ögonblick förneka, att det finns vissa svårigheter. Det är framför allt en stor svårighet, och det är det bristande samarbetet från svensk sida, ett bristande samarbete, som går så långt, att det vore anledning för herr Lindman att, innan han kräver nya tullar, säga till sina herrar industriidkare: När herrarna ha enats om gemensamt upp-trädande och samarbete i större omfattning än vad nu är fallet, kunna ni komma till statsmakterna och begära hjälp, men först böra ni försöka reda upp förhållandena inbördes.

För några dagar sedan kom jag att tala med en stor exportköpman just i anledning av denna sak. Han berättade mig, att det nyligen bedrivits förhand-lingar om att åstadkomma ett gemensamt upp-trädande från den svenska massa-industriens sida. Förhandlingarna hade pågått ett par veckors tid. Med ut-länningarna var det relativt lätt att åstadkomma enighet, men när förhand-lingarna höllo på att avslutas med positivt resultat, sprack det på grund av att en direktör för ett av våra massabruksföretag förklarade: jag vill icke vara bunden. Vederbörande direktör har för övrigt åkt genom pressen nyligen i samband med vissa händelser med arbetarna i norra Sverige. Resultatet är att man fick pressa priserna på onödigt sätt och skapa betingelser i övrigt, som man i sista hand söker övervältra på arbetarna dels i form av lägre löner och dels i annat avseende. Jag skall heller icke, herr talman, bestrida, att det skulle vara vissa svårigheter att fördela de exportartiklar, som under hägnet av statsförhandling från svensk sida och garanti för krediten skulle kunna åstadkommas till Sovjet-Unionen. Med hänsyn till redan vunna erfarenheter kan man utgå ifrån, att svårigheterna skulle bli stora icke minst därför, att ingen eller liten inbördes solidaritet förekommer. Jag har dock den bestämda känslan, att de är, som gått sedan föregående kris, lärt vederbörande åtskil-ligt och att säkerligen med litet tålmod och litet förhandlingar det skulle gå att åstadkomma ett upp-trädande, som skulle underlätta ökad export.

Jag skall vidare icke bestrida, att naturligtvis kommer man från rysk sida att pressa priserna till prisläget på världsmarknaden å jämförbara artiklar, men, mina herrar, tycka ni det är god handelspolitik att av rädsla bara för de anförda svårigheterna uraktlåta att göra något åt saken? Jag medger, att ryssarna ha den fördelen på sin sida, att de upp-träda enhetligt, de ha ett system, som är långt fördelaktigare än det system, som råder i Västeuropa. Det förstnämnda systemet har alla fördelar, det sistnämnda alla nackdelar. Så länge emellertid läget är som det är måste vi upparbeta förbindelserna med Sovjet.

Den ena månaden går nu efter den andra utan att det göres något, sam-tidigt som riksdagen den ena gången efter den andra behandlar frågan: vad skola vi göra för att hjälpa de arbetslösa? hur många tiotal eller hundratal miljoner skola vi slänga till en del företag för att de skola klara sig o. s. v.? Jag måste på det allra bestämdaste fördöma detta. Här är det bristande vilja. Jag kan i varje fall icke komma till någon annan slutsats. Hur tänker man egentligen ordna förhållandena i framtiden? I korridorerna här och bland riksdagsmännen privat har det varje gång, som finansministern varnat riksdagen för att bryta sönder budgeten, sagts, att det där är kanske litet överdrivet. Jag kan icke uttala mig om det berättigade i detta tal. synnerligast

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Ang.
i fråga om
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Porta.)

som det kommit från personer, vilka på grund av sitt utskottsarbete borde ha vissa möjligheter bedöma om det är överdrift eller icke, men även om så skulle vara, att situationen för dagen icke är så förfärligt svår: hur tro herrarna, att situationen kommer att bli år 1933? Huru skola då de arbetslösa försörjas? Hur tänker man då klara upp frågan för de kommuner, som redan nu, enligt en uppgift häromdagen, till ett antal av 850 vädja till finansministerns hjärta? Det är 200 mera än vid den sista krisen, herrar ledamöter av statsutskottet! Och sanna mina ord, jag tror man vågar med till visshet gränsande sannolikhet säga, att — nästa år riksdagen sammanträder, och när ansökningarna om skatteutjämningsbidrag fram i maj månad komma att föreligga — antalet kommuner, som då söka bidrag från staten, är *ännu större än för närvarande*. Detta förhållande kommer att avspeglas i avbygda åtgärder från kommunernas sida till hjälp för de arbetslösa. Redan nu se vi, hur hela utvecklingen tenderar till precis samma läge, måhända icke lika skärpt, men situationen är icke riktigt densamma här heller, som vi kunnat konstatera under de sista två, tre åren i Tyskland: överallt avböjda sociala hjälpåtgärder och arbetslösa, som lämnas åt sitt öde.

Jag må tillägga, herr talman, att jag verkligen hade väntat — man har sagt mig på den punkten att jag varit enfaldig — att socialdemokraterna skulle reserverat sig för denna motion eller om de nu inte velat gå in för 100 miljoner i varje fall varit med om att bifalla ett belopp av låt oss säga en fjärdedel därav, vilket med hänsyn till att för verkstadsindustrien 70 procent av varans värde går till arbetslöner, dock säkerligen skulle ha betytt arbete för flera tusental arbetare under ett år framåt. Ty detta hade ju, för att citera en av herr Wigforss i debatten på lördagsnatten framförd för övrigt riktig synpunkt, medfört »en ökad omsättning på alla andra områden, alldenstund folk därigenom fått pengar att köpa för». Men här finner man, att statsutskottet *enhälligt* avfärdat motionen. Jag tvivlar icke på, att de måhända *velat* vara välvilliga, men jag kan verkligen icke uppfatta detta såsom tillräckligt. Här hade det varit nödvändigt att bestämt säga ifrån, att *något skall göras*.

Om det nu emellertid är dåligt ställt för industriarbetarna och kommunerna, så undrar jag, hur det är för jordbrukarna. Jag ser tyvärr icke herr Olsson i Kullenbergstorp nu, men jag hoppas, att han under den kommande valrörelsen mycket livligt skall uppvaktas av jordbrukare, som fråga honom: *vad har Ni gjort, min herre, för att under den gångna riksdagen hjälpa oss?*

För icke så länge sedan var det en rysk delegation här, som reste omkring i de svenska jordbruksbygderna och tittade på möjligheterna att åstadkomma export av kreatur till Ryssland. Möjligen är det en överdrift, men det talades om, att man skulle kunna sälja 10,000 kor till Sovjet-Unionen på relativt kort tid, förutsatt nämligen, att man finge kredit. Jag vet väl att i avsaknad av kreditmöjligheter och delvis tillfölje den oerhörda konkurrens, som bedrivits i förhandlingarna från de olika svenska jordbruksrepresentanterna, av vilka den ena engagerat den och den andra den, den tredje har sprungit till söder och den fjärde i norr, den femte i öst och den sjätte i väst — jag vet väl, att under alla dessa omständigheters tryck förhandlingarna så småningom ha inskränkt sig till en mycket blygsammare omfattning; men att här finnas möjligheter att åstadkomma en export, framför allt av kreatur, särskilt mjölkkor, till Rysslands norra och delvis mellersta delar, skall ingen, som sysslat med problemet, ett ögonblick söka förneka. Hade det icke varit lämpligt, mina herrar bondeförbundare, att ni åtminstone, som så ofta talat om att ni praktiskt vilja hjälpa jordbrukarna, tillsammans med socialdemokraterna gått in för en exportkreditgaranti, och att ni hade åstadkommit att en regeringskommission tagit saken centralt om hand och börjat förhandlingar?

Man säger slutligen, herr talman: Inte kan väl staten anslå så här mycket

pengar till något dylikt? Många av riksdagens ledamöter ha kommit och frågat mig, om det verkligen varit min mening, att staten skulle anslå 100 miljoner. Jag har icke kunnat göra något annat än hänvisa till motionen. Jag har icke väckt något förslag om *anslag* och icke mina partivänner. Vi ha endast väckt förslag om, att staten skulle *garantera* krediten, *intill* ett belopp av 100 miljoner. Staten behövde följaktligen icke lämna ut några pengar till utlandet alls. Måhända uttrycker jag mig icke fullkomligt adekvat, om jag säger: Hade man velat gå in för motionen, hade detta betytt, att man hade *ökat kreditvolymen* inom Sverige, man hade *ökat omsättningen* direkt och omedelbart med 100 miljoner kronor. Vad hade det icke blivit indirekt? Det är nu på det viset med denna sak, som när man kastar en sten i vattnet: en ring föder flera. Hade de hundra miljonerna fått verka tillräckligt länge, skulle de, efter vad det påståtts, ha resulterat i en *ökad varuomsättning* för *fyrhundra, en del säga till och med femhundra miljoner kronor*. Jag tror i varje fall icke — även om man betvivlar summan, ty här föreligga olika beräkningsmetoder — att man kan bestrida riktigheten av, att en statsgaranti i här anført avseende skulle ha betytt en ofantligt stor omsättning och ökade arbetsmöjligheter m. m.

Men nu är det uppenbart, att sedan statsutskottet yrkat avslag på motionen, blir det ingenting utav. Det har sagts mig — och jag skulle vara tacksam få närmare upplysning om den saken — man skulle kunna använda ett mindre belopp av den förut nämnda fonden för denna sak; någon har föreslagit fem miljoner. Tillåt mig säga, herr statsråd, att jag icke tror, att fem miljoner av en redan befintlig fond är det grepp, som situationen och nöden i landet kräva, och jag tror inte heller, att det är något belopp, ens om man skulle taga hela fonden — om den nu är tio miljoner — som på något sätt motsvarar de exportmöjligheter, som finnas, för den händelse man utnyttjar dem på den väg, som vi tillåtit oss anvisa.

Till sist ännu en sak: Är det verkligen herrarnas mening, har någon sagt, att det härvidlag skulle vara fråga om export endast till Sovjet-Unionen? Jag har tillåtit mig att i ett offentligt föredrag här i Stockholm förklara, att är det så, att det kan skapas *ökade arbetstillfällen* för de svenska industriarbetarna och dem, som för övrigt nu gå arbetslösa, kan det skapas kontanter, för *de många jordbrukare*, som bondeförbundet struntar i i sin »praktiska» politik, genom att hjälpa dem att få avsättningsmöjligheter för sina kreatur, då är det uppenbart, att vi icke ha det ringaste emot, att precis samma metoder användas i fråga om upphjälpande av exporten till *andra länder*, som vi härvidlag föreslagit i fråga om exporten till Sovjet-Unionen. Är det därpå saken hänger, att man icke vill bevilja kredit enbart till Sovjet-Unionen, nå, à la bonne heure, ta då och hjälp upp det hela, lämna inom rimliga gränser garanti för exportkredit till även andra länder. Jag tror det är nödvändigt, och man kunde verkligen vänta, att riksdagens ledamöter skulle litet mera aktivt intressera sig för en sådan här framkomlig väg. Jag måste dock konstatera, herr talman, att lika intresserade som herrarna voro, då det gällde att lämna 215 miljoner till Skandinaviska banken, lika ointresserade äro ni, då det gäller att teckna en garanti för kredit, som kan skapa *arbete för tiotusentals arbetare* och vara till nytta således för hela samhället.

Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till motionen, och jag kommer att begära votering på densamma.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag inser ju fullväl, att denna fråga har stora dimensioner, men jag skall i alla fall fatta mig åtskilligt kortare än den föregående talaren, dels därför att jag ju icke har precis de informationsmöjligheter som han, men också därför, att den motivering, som stats-

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

utskottet för sin del givit, enligt mitt förmenande är ganska tungt vägande.

Jag vill att börja med då förklara, att såvitt jag kunnat märka, finns det icke i fjärde avdelningen av statsutskottet någon, som av politiska skäl motsatt sig, att något gjordes på detta område. Men sedan vi i avdelningen fått klart för oss, att det pågick ett utredningsarbete i syfte att undersöka exportmöjligheterna för Sverige, ansågo vi, att häruti förefanns en bättre möjlighet att undersöka dessa ting, än om nu statsutskottet mera på gehör, så att säga, skulle slagit in på en oviss väg. Det är ju ändå så, att det icke är fullt så lätt att överblicka konsekvenserna av vad man härvidlag gör, som herr Kilbom tycks förutsätta, utan detta bör nog undersökas något grundligare. Jag tror, att det vore tillrådligt att icke någonting i detta ärende avgjordes under denna riksdag, ty vi ha ju i allmänhet i detta land farit väl av att se oss noga för beträffande nyheterna, och detta kan nog även gälla dessa handelspolitiska åtgöranden.

Jag vill tvärtemot vad herr Kilbom sade betyga, att det i utskottet finns ett stort intresse för denna sak, och jag vet också, att Sveriges industriarbetare på många håll äro intresserade härför. Jag kan också meddela, att jag åtminstone från ett par håll fått resolutioner, som antagits i denna riktning. Jag vill alltså konstatera, att intresset varit stort både i statsutskottet och även ute i landet. Samtidigt som jag nu nämner, att jag fått reda på, att det är en särskild delegation, som arbetar med detta, är jag i tillfälle meddela, att därutöver har jordbruksutredningen också i dagarna fått sin uppmärksamhet fäst på saken. Det har sagts mig alldeles nyss av en av jordbruksutredningens ledamöter, att det icke kunde skada, i fall man meddelade, att man även där fått sin uppmärksamhet riktad på detta. För egen del vill jag dessutom tillägga, att när regeringen väl så småningom får den handelspolitiska fullmakten ifrån riksdagen, enligt eller med vissa reservationer, kommer nog detta att även innebära, såvitt jag förstår, vissa möjligheter att tillgodose vår industris exportbehov och, skulle jag tro, någon reglering av vår svenska import. Vi i statsutskottet ha ansett — det ber jag få förklara i all enkelhet — att det är bättre att denna fråga på verkligt sakkunnigt sätt utredes än att man på en höft skulle gå in för en sak, om man inte vet, att den också blir bra i praktiken.

Herr talman, med dessa ord och under uttryckande av den förhoppningen att, eftersom vi nu ha handelsministern närvarande, han icke skall underlåta att bestyrka eller bestrida vad jag här sagt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Då jag såväl av motionären, herr Kilbom, som också av statsutskottets vice ordförande i mer eller mindre direkta ordalag blivit uppkallad att yttra mig i denna debatt om en enskild motion, hoppas jag kammarens ledamöter icke finna det opåkallat, att jag med några ord blandar mig i överläggningen.

Jag vill då redan från början säga motionären, att varje misstanke, att mina eller regeringens åtgöranden i handelspolitiska frågor skulle dikteras av hänsyn till de inrikespolitiska regimer, som råda i respektive länder, kan jag med gott samvete och bestämt förklara vara ogrundad. Sverige har ingen annan åstundan i det hänseendet än att med alla folk och länder behålla bästa möjliga relationer i fråga om våra handelsförbindelser, och vi uppskatta till fullo varje köp av svenska produkter, från vilket håll inköpen än må göras.

Vad sedan beträffar frågan om exportkreditgaranti för försäljning till Ryssland, vill jag redan nu säga, att det är självfallet, att denna fråga icke undgått min och regeringens uppmärksamhet. Redan för ett år sedan hade jag

besök av en representant för en viss industri, som ansåg, att den åsyftade åtgärden för hans vidkommande skulle medföra fördelar. Samtidigt blev jag emellertid uppmärksamgjord på, att frågan var uppe i Sveriges allmänna exportförening, och jag avvaktade resultaten av de överläggningar, som där fördes. Efter någon tid meddelades mig, att exportföreningen icke funnit sig böra ifrågasätta en dylik åtgärd från statsmakternas sida. — Sedermera har från ett par industrier under hand ifrågasatts, om det vore möjligt och lämpligt att åstadkomma en exportkreditgaranti för affärerna med Ryssland. Representanten för det ena företaget meddelade dock, att han fann detta tämligen uteslutet med hänsyn till den mycket långa kredit, som för hans vidkommande ifrågasatts. Vidare har det under de gångna månaderna från lantmannahåll gjorts gällande, att det skulle finnas utsikter för en betydande export av avelsdjur till Ryssland, och man har frågat, hur regeringen ställer sig, i händelse krav framkomme om en viss exportkreditgaranti. Jag anser mig böra meddela kammaren, att jag svarade, att därest det kunde leda till avslut, som ur svenska synpunkter befunnos vara av betydande intresse, ville regeringen upptaga till välvillig prövning en framställning i sådant syfte.

Också jag hörde talas om de tiotusen djuren. Sedermera har, som motionären och säkerligen många av kammarens ledamöter känna till, en särskild förhandlare varit över till Ryssland för att söka åstadkomma köpeavslut. Resultatet har emellertid blivit, enligt en mig delgiven uppgift, att det finns utsikter, men icke klart avslut, att under innevarande år kunna få sälja två till tre hundra djur till Ryssland. Jag vill förutskicka, att samtidigt med att denne förhandlare reste över, var det uppe hos jordbruksministern, där jag också var närvarande, en delegation, som förde lantmännens talan i denna fråga. Vi förklarade då och sedan, att om det ledde till sådana åtgärder, att de ansåge sig behöva statens stöd, de hade att inkomma med en direkt framställning i ämnet. Hur saken utvecklats sig, känner jag icke; jag kan endast konstatera, att ingen framställning i denna fråga inkommit till innevarande stund, vare sig till handelsdepartementet eller till jordbruksdepartementet.

Herr Kilbom har vidare talat rätt mycket om bytesaffärer. Ja, vi ha ju tyvärr börjat glida in i ett skede, där det vill synas, som om vi komma tillbaka till det primitiva stadiet att byta varor mot varor. Huruvida det är någon lycka för folkens ekonomiska liv och för det internationella handelsutbytet får framtiden utvisa. För min del måste jag betrakta det såsom en mycket beklaglig tillbakagång. Men givetvis får man ta situationen som den är. Och jag har aldrig i något avseende nekat mitt stöd och min medverkan, då det ställts i utsikt möjligheter till bytesaffärer, under sådana förhållanden, att det varit staten möjligt att ingripa. Jag vill ju erinra om, att vi ha privat företagsamhetsrätt här i landet, och Kungl. Maj:t äger ju icke någon som helst befogenhet att befalla över importörer respektive exportörer i fråga om att göra bytesaffärer. Jag har å andra sidan konstaterat, att dessa sinsemellan icke haft alltför svårt att samverka, men i regel har det strandat på, att förutsättningar i respektive länder icke varit för handen för sådana bytesaffärer.

Vad beträffar bytesaffärer med Ryssland, ha under de gångna åren upprepade fall meddelats mig vid personliga besök i departementet av exportörer till Ryssland, att deras förslag att byta varor mot varor tillbakavisats ifrån ryskt håll. Man har fordrat kredit för de varor, som köpas från Sverige, men man har vägrat att låta rysk export till Sverige gå i likvid mot den svenska exporten. Detta är de uppgifter jag från olika håll erhållit, och jag har för säkerhetens skull fått dem bekräftade av herr Nylander i exportföreningen — jag gick nämligen över dit, när herr Kilbom talade. Herr Nylander sade, att även han fått uppgifter om, att så verkligen vore förhållandet.

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

Herr Kilbom yttrade vidare, att man från vederbörligt håll gjort stora ansträngningar att befrämja importen av kol från Polen. Jag känner icke till några sådana åtgärder från statsmakternas sida. Jag erinrar emellertid om, att kolupphandlingen, liksom all annan upphandling, vad staten beträffar, sker enligt gällande upphandlingsförfordning, och att därvid något gynnande av den ena eller andra parten icke förekommer. Man har endast att följa upphandlingsförfordningen och att ta det anbud, som är det för statsverket förmånligaste ur prissynpunkt. Den konkurrens, som vi alla veta är rådande mellan Polen och England ifråga om kol, ledde ju till att en mycket väsentlig del av kolupphandlingen gick till Polen, innan vi fingo vår valutadepreciering. Det torde också vara känt, att sedan valutadeprecieringen inträffat, har ett motsatt förhållande ägt rum, och statsverket har med hänsyn till priset fått placera det mesta av sina order i England.

Vidare vill jag säga, att jag inte bestrider, att frågan om exportkredit är av betydande omfattning och kräver sin prövning, men jag vill också betona, att man — åtminstone som jag ser saken — icke kan behandla den så, att den endast skall gälla ett land. Förhållandena ha utvecklats på det sättet, att det är många länder, vilkas betalningssvårigheter torde vara än större än Sovjet-Unionens och med vilka vi också ha betydande handelsförbindelser. Det lär knappast anses vara förenligt med neutralitet mot olika näringsgrenar och deras exportintressen, att man skulle lägga en eventuell exportkreditgaranti för export till ett visst land, det må nu vara det ena eller andra, utan man får väl tillse, att där köpare finnas och sannolika skäl för betalningens fullgörande också föreligga, en dylik exportkreditgaranti utsträcker jämväl till andra länder än Ryssland.

Det är visserligen sant, att vår export har gått betydligt tillbaka. Jag vill dock erinra om att det fortfarande rör sig om mycket betydande siffror, och det tål nog att överväga, huruvida vi, med hänsyn tagen till vår valuta, verkligen orka med att i någon större och vidare omfattning börja finansiera export på detta sätt. Denna synpunkt får så mycket större värde, då jag erinrar om att jämväl åtskilliga exportindustrier äro hänvisade till import av en hel del råvaror. Detta leder till att de under tiden, innan exportlikviderna börja inflyta, skola utbetala likviderna för en viss del av råvarorna och därmed försämra vår valutaställning och samtidigt skicka ut nyttigheter och varor och vänta halvtannat år eller mera, innan likvid kommer in.

Jag vill vidare bekräfta, att frågan givetvis är ett av de spörsmål, som handelskommitterade komma att upptaga till ingående prövning i sina utredningar om åtgärder för exportens främjande. Herr Kilbom har åberopat en rad länder, som ha infört denna exportkreditgaranti, och de erfarenheter, som därvid vunnits. Ja, jag känner till detta, och det är i stort sett riktigt, men jag vill erinra om, att dessa länder öppnade denna exportkredit under helt andra förhållanden än de nu rådande, och man kan nog ifrågasätta, om vi inte äro bra sent ute just nu i det synnerligen ovissa läge, som man måste anse vara för handen i vår handel med främmande länder överallt ute i världen. Men icke desto mindre förtjänar frågan allvarligt beaktande.

Slutligen vill jag säga, att erfarenheterna icke i alla länder varit uteslutande gynnsamma. Från åtskilliga håll meddelas, att exportkreditgarantien icke motsvarat förväntningarna och icke lett till det resultat, som man haft anledning hoppas.

Jag har som sagt följt frågan med stort intresse, och jag har den bestämda uppfattningen, att den även i fortsättningen såväl av mig som av de sakkunniga, som ha att pröva dessa ting, kommer att allvarligt övervägas. Men det bör ju vara förklarligt, om jag ställer mig tveksam att gå fram med ett förslag,

som exportindustrien och exportnäringen i stort sett icke blott icke påkallar utan t. o. m. ställt sig ytterst tveksamma till.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med herr Anderson i Råstock i hans anförande, men då jag nu fått ordet, vill jag säga några korta ord.

Min uppfattning är, att denna fråga bör höra regeringen till och inte enskilda motionärer. Det är väl alldeles omöjligt för en enskild motionär att så fullständigt, som regeringen kan göra, överblicka denna fråga och se vad som är nödvändigt göra åt densamma.

Eftersom jag nu fått ordet, vill jag säga till herr Kilbom — inte för det jag vill vara elak — men efter det långa anförande, som han höll, skulle man kunna misstänka, att herr Kilbom är betald för sitt arbete här. Det äro inte vi andra riksdagsmän, utan vi önska helst slut på denna riksdag så fort som möjligt, men herr Kilbom kanske kan hålla på med denna riksdag hur länge som helst. Jag tycker, att det är alldeles för mycket pratande här. Jag är en av de äldre här i riksdagen, men jag har aldrig hört ett sådant pratande som denna riksdag. Skola vi inte få slut på den någon gång! Det är väl på grund av de förestående valen, som alla skola ha ordet och rada upp alla möjliga ting. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wigforss**: Herr talman! Jag skall såtillvida ställa mig herr Olofssons i Digernäs uppmaning till efterrättelse som jag endast skall säga ett par ord.

Det är inte därför, att jag har något nytt bidrag att lämna till debatten, som jag begärt ordet, utan blott för att understryka, att vi även från vårt håll, som herr Anderson i Råstock nämnde, anse, att denna fråga är av mycket stor betydelse, inte bara tänkt såsom en fråga om vad som kan göras för att främja exporten till Sovjet-Unionen utan naturligtvis exporten överhuvud taget. Alla de invändningar, som man kan framställa, de betänkligheter, som särskilt nu handelsministern har omnämnt, äro riktiga, och uppenbarligen väga de tungt. Det är klart, att man gentemot statsbidrag eller statskredit för att åstadkomma en långvarig kreditgivning till utlandet kan framställa alldeles samma invändningar, som man gör, när det gäller att sätta i gång företag inom landet, som eventuellt inte äro så direkt produktiva.

Jag kan inte låta bli att i detta sammanhang säga ett ord till herr Kilbom, därför att han inte kan låta bli som vanligt att fråga, hur socialdemokraterna se på denna sak med hänsyn till arbetslösheten. Han passade även på att göra jämförelse med stödet åt Skandinaviska banken. Men det är ju alldeles uppenbart — och jag tror inte, att herr Kilbom kan förneka det — att när det gällde Skandinaviska banken, var det fråga om att rädda *omedelbart hotade* arbetstillfällen av en väldig omfattning. Här däremot ställes man inför, jag vill säga en möjlighet, men en möjlighet, som på grund av många omständigheter kanske är relativt avlägsen, att åstadkomma nya arbetstillfällen. Den skillnaden är så betydande, att man kan behandla saken på olika sätt, och det förklarar väl också, att herr Kilbom, då han framställt detta förslag om en hundramiljoners kredit till Sovjet-Unionen, som skulle gå via våra svenska privatkapitalister, inte ansett det nödvändigt att förbinda detta statsunderstöd med några som helst garantier för att dessa privatkapitalister inte skola göra sig oskäligen vinster på statens bekostnad. Men det hänger väl, som sagt, samman med att inte saken är så påträngande eller så aktuell.

Jag har bara velat understryka, att i det läge, i vilket världshandeln befinner sig i alla länder, kan man vara ganska övertygad om, att den icke kom-

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

mer att öka, om man inte från de olika länderna vill taga vissa risker. Om man inte från länder, som anse sig ha möjlighet att bestå sig med utlandskrediter, vill taga risken utav sådana utlandskrediter, ja, då kommer säkerligen världshandeln att i fortsättningen som hittills tyna av mer och mer. I vilken utsträckning ett land som vårt kan anse sig ha råd att taga sådana risker för en utlandskredit, därom kunna meningarna vara delade, och det måste naturligtvis avvägas. Men saken är säkerligen av den största betydelse, och jag tror vi kunna vara tacksamma för handelsministerns förklaring, att här föreliggande inte några som helst invändningar emot att utveckla handeln med Sovjet-Unionen, och att man från regeringens sida betraktar detta såsom en verkligt viktig fråga för vårt näringsliv.

Med denna förklaring anser jag, att man kan godkänna utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman! Då jag icke förut denna riksdag i någon nämnvärd utsträckning betungat kammarens protokoll, hoppas jag om överseende för att jag nu tar till orda i denna fråga för att lämna en del upplysningar och göra en del påpekanden.

Jag vill då till en början bekräfta, vad som av herr Kilbom och sedermera av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framförts, att det i en rad länder vidtagits åtgärder i form av exportkrediter eller exportgarantier till utförelsens stödjande. Jag vill också bekräfta det faktum, som av herr Kilbom här berörts, nämligen att man på flera håll inom vår exportindustri hyser ganska stora sympatier för det system, vi här debattera. Det är ju under sådana förhållanden naturligt, att frågan tagits upp och noggrant ventilerats i exportföreningen, där det emellertid visat sig, att meningarna varit mycket delade. Det framfördes å ena sidan från vissa håll, att genom de i utlandet vidtagna åtgärderna på detta område mötte man ej sällan en mycket svår konkurrens, som i flera fall omintetgjorde affärer för de svenska exportföretagen. Å andra sidan framhölls det osunda i detta system och en allmän önskan från det hållet, att man borde gå tillbaka till de naturliga affärsvägarna, varför man hoppades, att dessa metoder så småningom skulle försvinna.

Då frågan behandlades inom exportföreningen gällde det — det vill jag uttryckligen betona — exportkrediter eller exportgarantier icke enbart till Sovjet-Unionen utan till utlandet i allmänhet. Vi läto då göra en ingående undersökning om huru dessa kreditsystem äro ordnade i andra länder, hur de verka o. s. v., men man har icke ansett sig ännu kunna taga på sitt ansvar att taga en initiativ i denna fråga i en situation sådan som den världsekonomin för närvarande företer. Jag anser därför, att det är alldeles riktigt, som här påpekats, att man bör göra ytterligare undersökningar och avväga frågan mot det nuvarande läget, vilket ju är ett annat än då exportföreningens styrelse på sin tid behandlade ärendet.

Nu framställde herr Kilbom den frågan vad egentligen handelskommitterade gjort. De borde väl ha kommit fram med någon positiv, exporten gagnande åtgärd och icke blott inskränkt sig till de förslag, som vi nu snart få se utskottsbehandlade på kammarens bord, nämligen lagen om valutaclearing och om vissa utsträckta befogenheter för Kungl. Maj:t. Jag vill till detta svara, att såsom läget är, blev den första och mest trängande uppgiften för 1932 års handelskommitterade att angripa de mest aktuella handelspolitiska problemen och utarbeta de förslag, vilkas innehåll av de kungl. propositionerna framgår. Att nu med det kaos, som föreligger på de olika exportfälten, komma med positiva förslag i den ena eller andra riktningen till den svenska exportens befrämjande, ställer sig synnerligen svårt, ty de måste vara baserade mera på lång sikt och efter mera normala förhållanden. Men när vi nu ha att räkna med

att detta exportkredit- och exportgarantisystem troligen kommer att fortsätta i flera andra länder och att därigenom vår industri kanske kan i ökad mån få ett visst handikap, särskilt i vissa branscher, exempelvis järn, stål, maskiner, metallmanufaktur etc., kommer givetvis även denna fråga att bli föremål för utredning inom 1932 års handelskommitté, en sak som redan understrukits av herr statsrådet. Men jag vill i förbigående erinra om, att för närvarande är det en fråga, som kanske är ännu viktigare än dessa exportkrediter, och det är att få hem valutorna för våra fullgjorda exportleveranser, och ifråga om detta arbete skall icke herr Kilbom tro annat än att det pågår energiska strävanden för att på ena eller andra sättet lösa dessa svårigheter. Herr Kilbom sammanblandade i detta fall exportkrediter med s. k. varuutbytesavtal, och då han nu för kammaren särskilt nämnde, vad han läst i tidningen i dag om ett avtal mellan svenska tobaksmonopolet och Grekland, vill jag upplysningsvis meddela, att detta är baserat icke på exportkredit utan på så sätt, att svenska exportörer, om avtalet går igenom, genom clearing skulle få tillgodogöra sig vissa exportvalutor för till Sverige försald tobak. Om den slutliga utgången av dessa förhandlingar är det emellertid ännu för tidigt att yttra sig.

Med den motivering, som utskottet här gjort till sin, föreligger emellertid möjlighet, att man, om det visar sig lämpligt och nödvändigt längre fram, kan få fram ett förslag till exportkreditsystem, som då måste vara väl utarbetat och väl avvägt efter svenska förhållanden. Jag anser därför, att herr Kilbom på sätt och vis nu får sin önskan tillgodosedd, då utskottet ingalunda förkastar själva tanken på ett sådant system. Men skulle ett dylikt här komma att införas, vill jag redan nu fästa uppmärksamheten på, att det bör kunna användas icke blott av industrien utan även av jordbruket, men att det då ankommer på jordbruket att i tid skaffa sig en organisation, som kan vara den part, vilken kan å svensk sida stå för de avtal, som eventuellt komma att avslutas. Jag tror, att man kan påstå, att vid de försök, som gjorts att få till stånd en export av jordbruksalster efter liknande linjer, har det visat sig möta ganska stora svårigheter, därför att man icke haft en på svensk sida tillräckligt väl organiserad sammanslutning för jordbrukets räkning, när det gäller dessa frågor. Det är alltså en sak, som jordbrukarna böra taga i egna händer och ordna, till dess eventuellt ett exportkreditsystem här skulle kunna införas.

Sedan vill jag till slut endast göra den lilla randanmärkningen till herr Kilboms anförande, då han här ånyo drog fram och kritiserade stödaktionen till Skandinaviska kreditaktiebolaget, att denna till stor del och kanske huvudsakligast var motiverad just av de skäl, som herr Kilbom här anförde, nämligen att genom kreditgivningen detta institut skulle få möjlighet att finansiera en del industriföretag, som för sina krediter voro i viss mån beroende av detsamma. Därav finge då sedan i sin tur de i dessa industrier engagerade arbetarna sin nytta. Någon anledning att rikta sig mot stödaktionen till Skandinaviska banken föreligger således icke i detta sammanhang med de utgångspunkter, som herr Kilbom anlagt.

Jag har velat med detta, utan att för dagen kunna taga ställning till frågan, lämna kammaren dessa meddelanden, av vilka det torde framgå, att förhållandena kunna utveckla sig så, att det blir med våra intressen förenligt att gå in för ett sådant exportkreditsystem, som här omtalats, men att detta givetvis bör gälla alla länder och vara väl förberett.

Herr Weibull: Herr talman! I motionen om exportkredit till visst land hänvisa motionärerna till förhållandena i Danmark och det exportkreditsystem, som man där tillämpar. Det hade enligt min mening och den erfarenhet,

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

som jag har såsom exportör, varit lyckligare, om motionärerna från början lagt sin motion efter just de danska linjerna, det vill säga icke inskränkt sig till ett visst land utan föreslagit en generell exportkredit. Jag känner mycket väl till hur det danska systemet sedan tio år tillbaka arbetar. Man har där onekligen haft mycket stor fördel av exportkrediterna såväl där som i England. Exportkrediten har i Danmark omfattat 60 à 70 miljoner kronor det senaste året. Sammanlagt har under dessa två år åtskilliga hundra miljoner sålunda garanterats från statens sida mot att exportörerna erlagt viss procent som riskpremie, varierande från en till tre procent av värdet, beroende på den tid, för vilken garanti har lämnats. I regel har det varit från tolv till aderton månader. Jag skulle tro, att Danmark kommer att fortsätta att lämna dessa krediter åtminstone så länge medel finnas tillgängliga i den av exportörerna skapade fonden.

Jag har varje år exporterat utsäde till Sovjet-Unionen och randstaterna för c:a 100,000 kronor, men de senaste åren har det varit förenat med stora svårigheter beträffande kreditfrågan. Det är givet, att i detta fall Danmark, som har motsvarande artiklar, då det gäller utsäde, och som kunnat inrymma exportkredit, haft ett försteg. Jag beklagar sålunda, att vi inte redan för tio år sedan ha gått in för denna organisation. Jag förstår mycket väl, att tiderna just nu äro sämst möjliga att gå in för av staten garanterad kreditgivning. Exportkredit-systemet tillgodoser även i regel endast inhemskt arbete. Hundraprocentigt danskt arbete såsom utsäde och kreatur ha gått med förmånsrätt därstädes.

Jag är således synnerligen tillfreds med, att man från regeringsbanken och likaså i utskottets utlåtande givit den förklaring, att man vill gå in för en undersökning av den för vår export nödvändiga åtgärden av en generell exportkredit. Jag vill vidare liksom den föregående ärade talaren såsom min erfarenhet säga, att baserande av exporten på utbyte av varor är svårt. Det är vissa artiklar, som räknas såsom betalning mot konossement, exempelvis kraftfoder och spannmål, och Ryssland exporterar alltid mot kontant likvid, då det gäller dessa artiklar, men köper på kredit, då det gäller industrimaskiner och för jordbruket behövliga varor. Jag tror sålunda inte på större affärer, då det gäller byteshandel, utan det får nog tagas såsom länderna ha inrättat sig i detta hänseende. Jag skall inte förlänga debatten mera i denna fråga. Jag har, herr talman, icke något yrkande, utan jag har endast velat lämna dessa uppgifter.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag vill säga till herr Olofsson i Digernäs — om jag efter hans anförande alls har någon skyldighet att svara honom, ty jag tycker ju att sådana inlägg kan herr Olofsson bespara sig — att om han nu anser, att man inte kan arbeta här annat än då man har arvode, skulle han ha tänkt på det, då han för inte länge sedan var med om att sätta ned ett förut mycket blygsamt arvode till ett, som för många blir absolut otillräckligt.

Det kan ju inte vara någon rim och reson i, tycker jag, att riksdagen mot slutet på grund av att ledamöterna icke ha någon som helst ersättning på detta sätt skall hafsa ifrån sig ärendena. Det var svårt nog förut, efter beslutet om nedsättning ytterligare av arvodet, fattat på grund av politisk feighet, blir det än värre.

För öfrigt tycker jag, att herr Olofsson i Digernäs med sin klagan över att riksdagen dröjer så länge får vända sig åt helt annat håll. Han får vända sig till regeringen. Jag tror inte det förekommit, då jag varit med, annat än undantagsvis, att en regering på detta sätt hopat stora ärenden i sista ögonblicket på riksdagens bord. Var det exempelvis nu nödvändigt att komma med propositionen om kyrkojorden? Var det något så överhängande, som vi skulle hålla på med och förlora åtta dagar på? Det har inte herr Olofsson i Digernäs protesterat emot. Det har varit på nuvarande sätt med kyrkojorden i hundratals

är, men nu var det nödvändigt att lägga fram en proposition, som behandlas, då inte riksdagsmännen ha något arvode. Till en regeringsledamot, som gör på det sättet, bör det klart och tydligt sägas ifrån, att han uppträder på ett sådant sätt, som riksdagen inte kan vara nöjd med.

Alla de informationer, som jag fått, kan vem som helst ha skaffat sig. Jag hämtar mina huvudsakliga uppgifter om Sovjet-Unionen ur en tidskrift, som herr Nylander en gång rekommenderade mig och som på tyska heter Ost-Europa, den vederhäftigaste, som, såvitt jag vet, finnes. Det finns därtill ännu en tysk och en engelsk tidskrift i detta ämne, så nog kan man få upplysningar om Ryssland, om man är intresserad av saken.

Jag tycker för övrigt, att frågan, om man skall kunna bereda arbete, åtminstone att döma av hittillsvarande erfarenheter, åt tiotusentals arbetare, i rimlighetens namn är en så pass stor fråga, att den bör ägnas litet omtanke och omsorg. Så har jag sett saken, och därför har jag lagt fram detta förslag.

Till herr Wigforss vill jag säga, att jämförelsen med Skandinaviska banken är inte riktig. Det är ju tvärtom på det sättet, herr Wigforss, att stödet till Skandinaviska banken skedde under *förhoppning* att de arbetslösas antal därigenom inte skulle behöva *ökas*. Det hoppet har delvis redan *grusats*. Jag säger ännu en gång, som jag sade för några dagar sedan: jag är rädd för att det i ännu större omfattning kommer att grusas. Men meningen med mitt förslag har ju inte varit någon annan än att för varje beställning, som kommit till stånd, skulle en del av garantien tagits i bruk, och för varje beställning hade det skapats, så säkert som vi här äro församlade, *ökade* arbetstillfällen. Hade inga beställningar kommit, hade man ju inte behövt taga någon del av garantien i bruk. Jag måste således, herr Wigforss, vända på satsen, och jag kan inte förstå, hur herr Wigforss, som är så skarp dialektiker, kan tillåta sig en sådan lapsus. Anslaget till Skandinaviska banken var i fråga om *utsikterna* till arbete mycket, mycket *osäkert*, det har erfarenheten visat. Förslaget om exportkreditgaranti återigen skulle i fråga om möjligheten att skapa arbetstillfällen vara hundraprocentigt säkert, i den mån den toges i anspråk.

Så vill jag säga till herr statsrådet, att jag syftade mindre på regeringen, då jag sade, att politiska omständigheter få spela in, än på andra kretsar. Jag vet, att från enskilda ledamöter i regeringen visats intresse för denna sak, eller kanske speciellt av en enskild ledamot. Jag beklagar emellertid, att inte detta stora intresse har räckt till att lägga fram en proposition. Ty den erfarenhet man har i fråga om våra handelsförbindelser är, att dessa ökats i fråga om Sverige och Ryssland. Därtill kommer, att man har erfarenheter från 11 andra av de mest framträdande staterna, erfarenheter, som ligga i utrikesdepartementets arkiv och i exportföreningen. Således är detta förhållande kanske mindre beroende på regeringen, åtminstone dess enskilda ledamöter, men mera på andra intressen, som hittills lagt politiska synpunkter på denna sak. Ty — och det vet nog herr statsrådet — det kunde åstadkommit större handelsutbyte med Sovjet-Unionen, om alla bestämmande velat och om inte de kreditgivande institutionerna hade satt för stor spärr. Den upplysning, som herr Nylander lämnade och som jag förut kände till, är nog så belysande, att i exportföreningen råder delade meningar om denna historia. Bland exportörerna finns det emellertid sådana, som äro mycket livligt intresserade för denna sak, och jag skulle vilja påstå, bland de allra skickligaste exportörerna, bland de allra skickligaste industriidkarna. En del av dessa ha visat genom sin industriella verksamhet, att man under de svåraste förhållanden och under den starkaste konkurrens från utlandet kan driva upp en långt gående förädlingsindustri. De säga, att en statlig garanti för exportkredit skulle vara till stor fördel för oss, men andra, som ha mindre intressen för exportaffärer

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

Ang.
frågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

på Sovjet-Unionen, sätta sig emot det, och resultatet blir, att det inte blir något av. Jag kan inte, herr talman, med bästa vilja i världen få fram, att det är totaliteten, hänsynen till hela exportintresset, som är övervägande och får den plats, som behövs.

Då herr statsrådet säger, att privat intresse i detta avseende finns här i landet, är det alldeles riktigt. Det har bara inte fått göra sig gällande. Jag vill också erinra om att *initiativrätt* för regeringen finns, och jag tror, att därvidlag skulle man t. ex. med samma metod, som har använts i tre eller fyra års tid av olika tyska regeringar och som nyligen använts av Englands regering och Englands riksbank, kunna uträtta ofantligt mycket gott. Jag skulle således vilja hemställa, om inte herr statsrådets välvilja skulle kunna utsträckas ända dithän, att han toge, där det behövdes, och sammankallade vissa exportörer och sade: var så vänliga och kom ihåg, att här gäller det att få till stånd *gemensamt* uppträdande och inte det grönköpingsmässiga uppträdande, som herrarna i visst avseende tillåtit sig. Jag är övertygad om, att vi så småningom skulle få se resultat.

Jag vill redan nu säga, att jag nöjer mig inte med något tal om utredning. När man i andra länder har hållit på med en sådan här historia med fördel i ett tiotal år, så får det smak av de obotfärdigas förhinder att tala om, att vi måste utreda denna sak. Under tiden som vi utreda och ha utrett, ha vi kommit in i en situation, där säkerligen många tiotal miljoner gått förlorade i form av arbetslöner på grund av att vi inte få beställningar. Frågan, om vår valuta tål det, skulle jag kunna returnera till den av herrarna, som ställde mig densamma med hänvisning till, att det var inte så länge sedan vi behandlade dechargen för riksbanken. Såvitt jag fattat rätt, har det uttalande, som därvidlag beslöts av riksdagen, skrivits av herr Wigforss, och det uttalandet gick ut på att *öka kreditvolymen* i landet. Jag förstår då inte, med vad rätt man kommer och säger, att inte vår valuta tål detta. Herrarna ha ju gått in för en princip, som säger, att vår valuta tål en större kreditbelastning, men varför skulle inte den principen gälla också i fråga om vårt initiativ? Jag är övertygad om att den skall kunna gälla, och jag säger ännu en gång, att bara 10 miljoner i form av *arbetslöner* skulle komma att betyda säkerligen 25, kanske 50 miljoner i ökad *varuomsättning*, på nytt ökat arbete o. s. v. Jag tror det är på tiden att sluta med utredningar och komma till något resultat.

Jag skall tillägga, herr talman, att jag vet, att i vissa fall ryssarna tillbakavisat bytesaffärer, men i vissa fall, om jag inte är alldeles fel underrättad från svensk sida, ha svenska affärsmän också erbjudits bytesaffärer. Jag vet inte, om det är riktigt, jag står nämligen inte i den positionen visavi ryssarna för närvarande, att jag kan gå dit och fråga, ty det är möjligt, att de skulle säga: det angår inte herr Kilbom. Men det har sagts av svenska affärsmän, att det är så. Nu erkänner jag naturligtvis på tal om bytesaffärer, vad herr statsrådet säger, att det kanske inte är så angenämt med sådana, men jag skulle vilja ställa frågan till herrarna: ha herrarna råd att avvisa dem därför att de är oangenäma, då hela världen går över till bytesaffärer? Jag är inte så säker på att vi ha det. Jag tror, att det är bäst att bita i det sura äpplet och inte vänta och utreda, ty under tiden vi vänta och utreda, hålla sig andra framme. I förbigående finner jag det förnedrande för svensk järnverksindustri att ha blivit utslagen i fråga om en export på Sovjet-Unionen av *polsk* järnverksindustri. Ty vad gagnar det oss, att vi ha skickliga martinsmältare, som göra ett bra stål, att vi ha utmärkta verkmästare, glänsande ingenjörer och skickliga organisatörer av industri, om de sedan, när det kommer till kritan, inte få det understöd, som behövs för att kunna placera tillverkningsprodukterna på världsmarknaden på grund av ämbetsmäns och politikerns utredning, utredning och åter utredning.

Herr **Engberg**: Herr talman! Jag skall inte komma till någon annan slutsats än statsutskottet kommit till, men jag tror — även om jag här riskerar att utmana herr Olofsson i Digernäs — att det spörsmål, som ligger bakom denna framställning, är ett av de allra betydelsefullaste för vårt land.

Redan 1922 hade jag tillfälle att i ett anförande här i kammaren framhålla, att jag inte kunde tänka mig någon annan rimlig handelspolitisk framtid för vårt land, någon annan möjlighet att varaktigt försörja de sex miljoner människor, som bo här uppe, än att vi komma in i ordnade och fruktbarande handelspolitiska relationer med det väldiga landet i öster. Det gick politik för att inte säga utrikespolitik i frågan den gången. Det gick politik, både inrikespolitik och utrikespolitik i den år 1924, och det förefaller mig, som om vi alltjämt stode under en slags förbannelse, när det gäller att ordna våra ekonomiska förhållanden österut, nämligen den, att alltid se det i en viss historisk traditions belysning och under dess tryck. En unghögerman, doktor Rütger Essén, gav för halvtannat år sedan ut en synnerligen läsvärd och tänkvärd skrift om Sveriges östersjöpolitik. Han betonar i denna skrift, enligt min mening med all rätt, att Sveriges förnämsta utrikespolitiska uppgift österut är att avveckla det gamla politiska motsatsförhållandet och ersätta det med ett förnuftigt handelspolitiskt utbyte. Jag har frågat mig många gånger: hur skola vi svenskar tänka oss framtiden, om vi inte kunna få denna marknad, som ligger alldeles vid våra portar såsom vårt naturliga uppland? Det finns ingen annan nation, som ligger lämpligare till än just Sverige. Vi behöva exportera ingenjörer, vi behöva exportera ung företagsamhet, och den dagen kommer, tror jag, då det är klokast att vara beredd på att få den placerad, där det finns möjlighet att utträtta något.

Jag vill vidare påpeka, att i den utrikespolitiska motsättning, som har rått mellan Västeuropa och Ryssland, är det klokt att vi inte engagera oss. Vi skola säga till ryssarna: bort med tassarna i allt vad som gäller vår inrikespolitik! Men vi skola ha förtroendefulla handelsrelationer. Det är det stora felet i vad som skett, att vi dröjt alltför länge. Vi skulle slagit till mera uppriktigt redan 1922 och 1924, än vad vi då gjorde. Jag träffade häromdagen en framstående svensk industriidkare, en av våra allra förnämsta, och han sade för sin del på tal om vår handelspolitik att han kunde inte tänka sig någon annan rimlig framtid för den svenska kvalitetsindustrien än att få Ryssland till avsättningsmarknad. Om herrarna läst det föredrag, som bankdirektör Ekman höll vid svenska industriförbundets möte, ha ni kanske sett, att han där utvecklar, hurusom vad han kallar den svenska snilleindustrien har proportionsvis mindre än den s. k. konkurrensindustrien drabbats av exportminskningen, och hur han framhåller, att det är just på den högt uppdrivna snilleindustriens område, som vi skola både skapa och behålla marknader, när konkurrensindustrien får det trångt och svårt. Var skola nya marknader öppnas för oss om inte österut? Tyskarna hålla sig framme med en hänsynslöshet och, jag höll på att säga, oförskämdhet, som är retsam, och de andra hålla sig framme, men vi, som ligga närmast och bäst till och ha en kort distans ditbort, vi, som ha möjlighet mer än de flesta att komma först dit österut, vi skola sätta oss i sista hand. Ja, varför? Därför att vi leva under bannet av vad statyn därborta i Kungsträdgården symboliserar där den står och pekar med sitt finger evigt österut.

Jag vill för min del tolka herr statsrådets deklARATION här som ett tillkännagivande av att den nuvarande regeringen ingenting skall underlåta för att främja en förnuftig utveckling på detta område. Vi gå en tid tillmötes, som ekonomiskt blir en vargatid för vårt land. Det är då av stor vikt, att här någonting göres. Dock säger jag för min del, att det inte bara är för den tillfälliga ekonomiska konjunkturen, utan det är för en varaktig framtida svensk politik österut, som jag tror, att en nyorientering här är nödvändig.

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Jag sade i remissdebatten, att det har förvånat mig, att icke regeringen, liksom en del stater redan gjort, har slutit en nonaggressionspakt med Sovjet-Ryssland. Jag skulle fortfarande betrakta avslutandet av ett nonaggressionsavtal som en mycket lämplig politisk inledning till de ekonomiska förbindelser, vi böra utveckla österut.

Herr Nylander: Herr talman! Jag skall icke göra några sådana utflykter som herr Engberg och dra in Karl XII i debatten om våra exportkrediter utan försöka hålla mig på det rent affärsmässigas grund. Men just med hänsyn härtill måste jag säga ännu ett par ord, för vilka jag ber om herr Kilboms »amnesti».

Herr Kilbom nämnde, att denna fråga blivit bedömd ur politisk synpunkt; för att förebygga varje missförstånd med anledning av detta yttrande vill jag uttryckligen betona, att så åtminstone icke varit fallet inom exportföreningens styrelse, och jag är övertygad om att så ej heller varit fallet inom regeringens krets. Då vi för vår del behandlade denna fråga, var det uteslutande från ren exportsynpunkt, och detta bevisas ju bäst därav, att frågan gällde icke blott exportkrediter till Sovjet-Unionen utan till våra avsättningsfält i gemen. De politiska synpunkterna spelade därvid icke någon roll, utan det var principen: exportkredit eller icke, som diskuterades.

Vidare tarvar nog en passus i herr Kilboms anförande ett litet bemötande, nämligen i den punkten, där han yttrade, att enligt hans sätt att se, ha de svenska kreditinstituten varit något för nugga i kreditgivningen. — Jag har haft tillfälle att ganska ingående, ända sedan vi återupptogo affärerna med Ryssland, följa denna kreditgivning, och om jag skulle lämna kammaren en beskrivning över, hur den utvecklats sig och vilka långa kredittider man i många fall beviljat, tror jag, att kammaren skulle ha ställt sig ganska förvånad och framställt den frågan: Har det verkligen varit möjligt, att man vissa tider gått så långt?

Nu är det emellertid så, att man för närvarande — och detta är ju förklarligt med hänsyn till det internationella läget — icke har fullt så långa kredittider, men jag kan försäkra kammaren, att man från bankinstitutens sida liksom även från den svenska exportindustriens sida gjort allt man kunnat för att tillmötesgå fordringarna på kredit. Detta emedan det stått för oss alla uppenbart, att det är ett stort intresse att upparbeta förbindelserna med Sovjet-Unionen liksom med andra länder, då vi därigenom kunna vinna avsättning för en hel del av våra kvalitetsvaror. Men det är detta jag vill betona, att det i de flesta fall gäller kvalitetsvaror, vilka äro den svenska industriens kännetecken, och att det icke då gärna går att dra en direkt jämförelse, som herr Kilbom gjorde, med vissa leveranser från Polens järnindustri och från Sveriges, emedan jag är övertygad om att de leveranser, som eventuellt komma att äga rum från den polska järnindustriens sida, mest komma att omfatta handelsjärn av en kvalitet, med vilken vi i vårt land icke kunna konkurrera.

Sedermåra vill jag, vad det ömsesidiga varuutbytet beträffar, försäkra, att även i den punkten ha vi från exportföreningens sida och även jag personligen efter förhandlingar med vederbörande ryska representanter gjort undersökningar i syfte att befrämja importen därifrån till förmån för svensk export. Men undersöker man detta problem, skall man finna, att det icke är så lätt att kunna arbeta upp en ur denna synpunkt kanske önskvärd ökning i importen, därför att dels Sverige framställer en hel del sådana varor, vilka äro föremål för den huvudsakliga exporten ifrån Ryssland, och dels förhållandet är det, som herr statsrådet redan framhållit, att för ett flertal varor ryssarna icke gärna vilja gå kompensationsvägen utan fordra kontant betalning, medan de däremot för importen dit fordra långa krediter. Man förstår dem, och vi ha också

försökt ta alla hänsyn härtill i strävandet att gagna den svenska exporten. Jag vet också, att herr Kilbom innerst inne väl känner till, att ett sådant energiskt och verkligt uppriktigt arbete pågått från de kretsar, jag företräder.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har för min del ansett, att det ägnats alldeles för litet intresse åt denna viktiga fråga. Vi väckte i våras en motion, jag och några kammarkamrater, däri vi berörde just exportindustrien och exportarbetarnas svårigheter. Denna motion besvarades därmed, att 1932 års handelskommitterade skulle ta hand om densamma.

Men vad har man nu fått fram ifrån dessa handelskommitterade? När det gäller andra områden av näringslivet, då tar det en till två månader att få fram ett förslag, men när det gäller exportindustrien och dess arbetare, då utredes det, och ändå får man icke fram något förslag. Det är det, som jag anser vara så egendomligt, att man ägnar så ringa intresse åt just denna sak. Jag kan erinra om att bland de industrier, som exportera mycket till Ryssland, är t. ex. S. K. F. i Göteborg. Det är en industri, som levererat mycket kvalitetsvaror dit, och det hade nog kanske kunnat vara åtskilligt större beställningar, försåvitt icke kreditvärigheterna hade legat i vägen. Ja, man försökte t. o. m. för någon tid sedan utsprida rykten om att detta företag icke fick ut det, som de hade att fordra av ryssarna, för att på det sättet pressa företaget i fråga.

Men icke endast inom de finare kvalitets- och specialindustrierna kan man tänka sig rätt stora beställningar till Ryssland utan också i fråga om varvsindustrien. Jag kan erinra om att för några veckor sedan levererade Göta-Verken en av sina nybyggda 7,000 eller 8,000-tons motorfartyg till Norge. Samma dag man hade levererat fartyget, sålde norrmännen det till ryssarna, och samma dag hissade dessa den sovjetryska flaggan på fartyget. Man kan fråga sig: Är det någon mening i att vår varvsindustri, som är den förnämsta, åtminstone i Europa, skall på detta sätt bygga fartyg, som formellt skola levereras till Norge, när norrmännen sedan samma dag sälja dessa fartyg till Sovjet-Ryssland? Jag tycker, att med hänsyn till en hel del dylika omständigheter man borde ägna denna fråga litet större uppmärksamhet. Det är ju bekant, att vår varvsindustri utan tvivel skulle kunna upphjälpas betydligt ur dessa svårigheter, om man kunde ordna exportkreditförhållandena till Ryssland. När man bygger de finska fartygen vid Götaverken eller Lindholmen, tycker man ju, att det är egendomligt, att de finska varven skola leverera fartygen till Ryssland, då de ligga betydligt under i konkurrensen med de svenska varven.

Det skulle kunna anföras en hel del sådana inträffade händelser, som borde visa nödvändigheten av att man ordnar denna fråga. Men trots detta vill man ingenting göra, man hänvisar till utredningen; och ändå ha herr handelsministern och herr Weibull här talat om att vi äro ute alldeles för sent, ja, att det är tio år för sent vi äro ute. Skola vi då vänta ytterligare genom sådana utredningar? Vore det icke på tiden, att man gjorde något åtminstone nu, när man har konstaterat detta? Jag tror inte, att man kan få fram så mycket av det utredningsarbete, som pågår, i varje fall icke, om man skall bedriva utredningarna i den takt, vi sett hittills, då vi icke få några förslag. Just i dessa svåra tider behövdes det ju, att man vidtog åtgärder för att upphjälpa exportindustrien. Den klarar sig inte med utredningar. När hela det övriga ekonomiska näringslivet behöver stöd och hjälp ifrån statens sida, då bjuder man utredningar åt exportindustrien. Det kan ju icke vara möjligt att på det sättet upphjälpa den.

Som en demonstration emot, att man ingenting gör beträffande denna industri och dess arbetare, som ju lida värre än några andra arbetargrupper, kom-

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)

mer jag i den kommande voteringen att rösta för den motion, som här framlagts. Jag anser att det kanske är ett väl stort krav, som framställts i motionen beträffande beloppets storlek, men det är ju — som det sagts förut i debatten — så, att man endast tar detta i anspråk, i den mån beställningar komma in. Med hänsyn till detta tycker jag inte, att man behöver nöja sig med enbart deklARATIONEN om utredningar, utan man kan nog kräva, att statsmakterna ägna något större uppmärksamhet även åt denna industri.

För att demonstrera för detta kommer jag, som sagt, herr talman, att rösta för motionen i fråga.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Jag skall icke uppehålla kammaren många minuter. Det är emellertid så, att jag glömde meddela en upplysning i mitt förra anförande, som jag anser mig böra lämna, emedan ledamöter av riksdagen under föregående år och även i år riktat direkt till mig en förfrågan om samma sak. Även den ärade motionären var inne härpå. Det gäller nämligen de medel, vilka på sin tid beviljades till den förut under debatten omnämnda hjälpkrediten på 10 miljoner kronor. Man tror tydligen, att de medel, som hittills genom avbetalningar influtit, stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Nu vill jag gärna bekänna, att jag också trodde likadant, tills jag undersökte saken. Men det förhåller sig icke så. Kungl. Maj:t föreslog, att de medel, som skulle inflyta, automatiskt på nytt skulle användas till nya krediter. Riksdagen avtog emellertid detta, och de medel, som inflyta, gå i stället till förräntning och amortering av statsskulden och äro därför förbrukade. Vidare vill jag upplysa om att det ännu är ute i runt tal 7 miljoner, och att det endast är 3 miljoner av kapitalet, som influtit, och dessa ha, som sagt, automatiskt gått till amortering och förräntning av statsskulden, varför de icke finnas till disposition.

Då jag nu likväl har ordet, skall jag be att få säga, att även jag hört, att det varit ifrågasatt byte av varor mot varor från Ryssland. Senast i fredags var en industriman uppe hos mig och berättade, att ryssarna ville anordna sådana byten. Men det var råvaror, av vilka vårt land har överflöd i stora mängder och som vi följaktligen icke kunde använda. En annan person har meddelat mig, att detsamma var förhållande beträffande en vara, som han heller icke kunde placera här i landet. Däremot har man från rysk sida — så långt mitt vetande på detta område sträcker sig — sagt nej, då det gällt varor, som varit önskvärda och erforderliga här i landet.

Vidare vill jag säga herr Kilbom, att jag icke avsåg att vara ironisk, när jag talade om den privata företagsamheten här i landet. Jag konstaterade endast, att man har att se problemen sådana de äro, och vi kunna endast öva ett relativt inflytande på de aktioner, dessa privata företagare i berörda avseende göra.

Till sist vill jag också förklara innebörden av mitt yttrande, att vi måhända äro för sent ute. Jag menade, att de länder, som gått in för exportkreditgarantier för fem eller tio år sedan, ha under förut rådande mera normala förhållanden hunnit uppjobba en viss marknad och också kunnat skapa en del reservfonder för att möta eventuella förluster. Men det är klart, att läget just nu ute i världen ur säkerhetssynpunkt är det sämsta tänkbara. Jag tror mig icke överdriva, om jag använder detta uttryck. Det var med konstaterande av detta faktiska förhållande jag menade, att vi måhända voro sent ute eller med andra ord: ute vid en olämplig tidpunkt.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Endast några få ord.

Efter den upplysning herr statsrådet nu lämnade, är ju frågan fullkomligt tröstlös. Jag måste säga, att jag också hade den uppfattningen — och det ha

även de flesta här i kammaren givit tillkänna, när vi talat om saken — att den där exportkreditfonden på 10 miljoner skulle stå till regeringens förfogande.

Är det nu så — och jag antar, att det är så efter de undersökningar, som gjorts — att regeringen icke har någon som helst möjlighet att bevilja 10 öre för det av oss avsedda ändamålet, då må jag säga, herr Anderson i Råstock, att då förstår jag ännu mindre statsutskottets ståndpunkt. Ty var äro vi då någonstans? Då äro vi ju i den situationen, att om vi icke besluta detta nu och därest det icke skall bli en urtima riksdag i höst, dröjer det ett år, innan riksdagen blir i tillfälle att skapa möjligheter för exportkreditgaranti och ändå kommer man och föreslår, att vi ingenting skola göra — nu under denna arbetslöshet!

Jag övervägde ett tag, herr talman, sedan jag hört en del bestämda försäkringar om det intresse, som fanns för denna sak, att icke begära votering, men nu måste jag säga, att riksdagens ståndpunktstagande i dag är den enda möjliga utvägen. Blir frågan icke ordnad i dag, då går det ännu ett år, utan att det kan göras något åt saken här hemma — samtidigt som de olika staterna i hela världen undan för undan med bestämda och stora steg gå in för en politik, som svenska riksdagen således avslagit. Jag begriper ännu mindre statsutskottets uppträdande, såvida utskottet visste, att regeringen icke hade några möjligheter att göra något härvidlag.

Herr Wigforss: Herr talman! Jag vill med anledning av det sista uttalandet av herr Kilbom säga — det må nu gälla för min personliga förklaring — att jag förmodar, att det är många i denna kammare, som ibland funderat över samma sak som jag, nämligen att det samlat sig så ofantligt mycket allvarliga och stora ting, som här få övervägas och som måste leda till handling ifrån regeringens sida, att det väl knappast är sannolikt, att vi behöva vänta till i januari nästa år, innan vi träffas igen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kilbom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 127, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 65, angående användande av riksbankens vinst för år 1931 biföll kammaren utskottets hemställan.

*Ang.
ifrågasatt
statsgaranti
för export-
kredit till
Sovjet-
Unionen.
(Forts.)*

§ 13.

I fråga om
bestämmel-
sorna rörande
tillverkning av
brännvin.

Å föredragningslistan var vidare uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin.

Till bevillningsutskottets behandling hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, avseende ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin, nämligen

de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren av herr *Alexander Nilsson m. fl.*, och nr 342 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Nilsson m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse av 13 § 3 mom. i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning:

»Partihandelsbolag må inköpa spritdrycker, som framställts ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, allenast i den utsträckning och under de villkor, Konungen för varje år bestämmer, samt med iakttagande av att av dylika spritdrycker icke må beredas för förtäring avsett brännvin. Ansökan om tillstånd till inköp av sådana spritdrycker skall göras före september månads utgång året innan det, som tillståndet avser»;

motionen nr 359 i andra kammaren av herr *Hammarlund*, däri föreslagits att riksdagen ville besluta följande tillägg till förordningen angående tillverkning och beskattning av brännvin den 11 juni 1926 (Sv. förf.-saml. nr 207):

13 §.

1. I annat bränneri — — — vid samma timme.
2. I jästbränneri må — — — ren pressad jäst; dock att i sammanhang med pressjästberedning brännvin icke må framställas till större myckenhet än sammanlagt högst 3,500,000 liter av normal styrka för helt tillverkningsår räknat. Med brännvin av normalstyrka förstås brännvin som vid + 15 grader Celsii termometer innehåller femtio volymprocent alkohol; samt

motionen nr 44 i andra kammaren av herr *Björklund m. fl.*, i vilken föreslagits, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om igångsättande snarast möjligt av en utredning rörande möjligheterna för en sådan omläggning av brännerirörelsen, att de ur nämnda rörelse härflytande fördelarna kunde komma den jordbrukande befolkningen i de av rörelsen berörda orterna mera allmänt till godo.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av ovanberörda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om rätt att tillverka för förtäring avsett brännvin och därmed sammanhängande spörsmål, närmast frågorna om vilka råämnen, som finge användas vid tillverkningen, samt grunderna för prissättning av råbrännvin ävensom rörande vilka åtgärder, som borde vidtagas för att avsättningsmöjligheterna för fabrikspotatis till brännerierna skulle bliva jämnare fördelade mellan odlarna än för närvarande.

Vid betänkandet voro följande reservationer:

av herrar *Olsson* i Ramsta och *Larsson* i Örbyhus, vilka yrkat, att ovanberörda motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Björnsson*, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman! Eftersom jag och herr Larsson i Örbyhus avlämnat en vid detta betänkande fogad reservation, skall jag be att få säga några ord.

Föreliggande betänkande utgör resultatet av bevillningsutskottets behandling av fyra stycken vid årets riksdag väckta motioner. I motionerna nr 244 i första kammaren av herr Alexander Nilsson m. fl. och nr 342 i andra kammaren av herr förste vice talmannen Nilsson m. fl. har framförts yrkande på en viss ändring i 13 § i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, gående ut på ett förhinder av tillverkningen av brännvin till förtäring av sulfitsprit. I motionen nr 359 i andra kammaren av herr Hammarlund yrkas på att brännvin, som framställs vid pressjästberedning må begränsas till högst 3,500,000 liter av normalstyrka, alltså även detta ett positivt yrkande. I den fjärde motionen av herr Björklund m. fl. nr 44 i denna kammare yrkas på en utredning rörande möjligheterna för den jordbrukande befolkningen att draga nytta av brännerirörelsen. Herr Björklund säger i motiveringen, att vid inköp av potatis till dessa brännerier i största utsträckning de jordbrukare, som äro delägare i brännerierna, bli tillgodosedda, och att andra, som icke äro delägare, ej ha så stor möjlighet att få sälja sin potatis. Därför yrkar herr Björklund i sin motion på en utredning, i syfte att få dessa förhållanden rättade.

Nu är det så, att utskottet gått på en kompromiss, en ganska underlig kompromiss, får jag lov att säga, ty i motiveringen uttalar utskottet bestämt, att när det gäller tillverkning av förtäringbrännvin av sulfitsprit, vill utskottet icke gå med på någon inskränkning. Utskottet säger: »Även om sulfitsprits viktigaste avsättningsområden ligga på andra håll, har dock utskottet icke ansett skäl föreligga att, på sätt i motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren föreslagits, förbjuda tillverkning för inhemsk konsumtion av sulfitsprit, avsedd för förtäringssändamål.»

Utskottet har remitterat motionerna för yttrande till kontrollstyrelsen och aktiebolaget Vin- och spritcentralen, vilka också avstyrkt bifall till desamma. Såväl kontrollstyrelsen som aktiebolaget Vin- och spritcentralen framhålla, när det gäller sulfitspriten, ungefär detsamma som utskottet. Kontrollstyrelsen säger nämligen följande: »Lämpligheten av ett generellt förbud mot sulfitspriten för förtäringssändamål, vilken dock visat sig fullt användbar härtill, måste under sådana förhållanden starkt ifrågasättas, särskilt som dess framställning sker med användande av en eljest onyttig avfallsprodukt.» Vin- och spritcentralen avstyrker också de motioner, som avse att inskränka eller delvis förbjuda användandet av sulfitsprit till förtäringssändamål.

Nu ligger det så till, att denna sulfitsprit kan framställas till förtäringssändamål med sådan renhet, att den till och med är renare än den sprit, som erhålles vid potatisbränningen. I det av sulfitsprit tillverkade brännvinet har förut funnits kvar något litet metylalkohol. Men numera har man sådana tillverkningsmetoder, att sulfitspriten kan framställas fullständigt fri från metylalkohol, medan däremot det av jäst eller potatis framställda brännvinet innehåller, om jag minnes rätt, fyra hundradels procent metylalkohol, vilket ju dock ur hälsosynpunkt saknar betydelse. Medan man förut emot sulfitbrännvinet hade den anmärkningen, att det innehöll metylalkohol, som gjorde detsamma lite vädligt, kan ju det skälet nu inte längre framhållas.

Nu förhåller det sig så, att det inte är någon större mängd sulfitsprit, som renas för förtäringssändamål. Under föregående år, alltså 1931, var det väl icke mer än en och en halv miljon liter, som användes för förtäringssändamål. Det är också en viss prisskillnad mellan detta brännvin och potatisbrännvinet. Vid försäljningen ligger det 15—25 öre billigare och vid inköp cirka 10 öre billigare än potatisbrännvinet.

I fråga om bestämmelserna rörande tillverkning av brännvin.

(Forts.)

I fråga om bestämmelserna rörande tillverkning av brännvin.

(Forts.)

Jag får lov att säga, att detta förslag från utskottets sida om skrivelse med begäran om utredning är en verkligt underlig kompromiss, när utskottet uttalat sig så bestämt i motiveringen, att vi icke skola förbjuda tillverkningen av sulfitsprit, avsedd till förtäring inom landet.

När det gäller jästbrännvinet, så ligger den frågan så till, att riksdagen upprepade gånger ändrat hithörande bestämmelser. Vid 1923 års riksdag beslöts, att den mängd brännvin som finge framställas vid jästberedningen skulle begränsas till 4.5 miljoner liter för tillverkningsår. Enligt beslut vid 1924 och 1925 års riksdagar begränsades denna kvantitet för vardera av tillverkningsåren 1924/1925 och 1925/1926 att omfatta endast 3.5 miljoner liter. Vid 1926 års riksdag framkom ifrån jästfabrikerna förslag om, att denna begränsning skulle ändras därhän, att fabriker skulle få möjlighet att kunna framställa så mycket sprit som kunde vara erforderligt för erhållandet av en fullgod jäst — det har nämligen visat sig nödvändigt, att man vid tillverkning av prima jäst få framställa sprit i viss myckenhet — och man begärde då, att siffrorna skulle ändras så till vida, att vid en tillverkning av 100 kilogram jäst skulle få utvinnas 60 liter brännvin av normal styrka.

Det förhöll sig vidare på det sättet, att jästfabrikerna hade ett avtal med aktiebolaget Vin- och spritcentralen till ett visst pris, vilket avtal var ganska förmånligt och gällde lång tid framåt. Vederbörande jästfabrikanter förklarade sig nu villiga, att, om ransoneringen ändrades på så sätt, att den i stället för att omfatta 3.5 miljoner liter per år fastställdes till ett utbytestal av 60 liter brännvin per 100 kilogram tillverkad jäst, gå med på att avtalet uppsades. Riksdagens beslut blev ju också i enlighet härmed.

Nu säger utskottet, att även på den punkten vill det icke bidra till en sådan ändring, som skulle leda till svårigheter för pressjästfabrikerna att framställa en god vara. På grund av denna ändring i ransoneringen har tillverkningen av jästbrännvin ökat till c:a 5 miljoner liter per år, och man får ju alltså förutskicka att i den mån jästtillverkningen ytterligare stegras, stegras också mängden av den sprit, som därvid utvinnes.

Utskottet säger nu, att när det gäller prissättningen å jästspriten, skulle man kunna tänka sig, att — då denna sprit utvinnes såsom en biprodukt — priset jämkades så, att tillverkarna icke skulle finna anledning att framställa mera sprit vid jästberedningen, än som betingades av kvaliteten på jästen.

Vad sedan beträffar herr Björklunds m. fl. motion, så avser den, att vid försäljning av potatis till brännerierna de odlare, som icke äro delägare i brännerierna, skola mera allmänt kunna komma i åtnjutande av de ur brännerirörelsen härflytande fördelarna. Nu ligger det ju faktiskt till på det sättet, såsom vi kunna se av bilagorna till detta utskottsbetänkande, att medan det finns 1,900 delägare i dessa brännerier, finns det inte mindre än 6,000 leverantörer av potatis, och på en leverantör som är delägare kommer väl sålunda två leverantörer, som icke äro delägare.

Vad beträffar prissättningen, så säger ju aktiebolaget Vin- och spritcentralen, att vid uppgörandet av priset på brännvinet brukar intagas en bestämmelse, att brännerierna skola betala samma pris till de leverantörer, som icke äro delägare, som det pris, vilket betalas till de leverantörer, som äro delägare i brännerierna, och därav lär väl icke kunna följa annat än att någon riksdagsskrivelse med anledning av denna motion icke behöver komma till stånd, och jag har därför i min reservation yrkat, att de likalydande motionerna I: 244 av herr Alexander Nilsson m. fl. och II: 342 av herr förste vice talmannen Nilsson m. fl. samt motionerna II: 359 av herr Hammarlund och II: 44 av herr Björklund m. fl. ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till den av mig vid betänkandet förgade reservationen.

Herr **Sandström**: Herr talman! Det är en viss passus här i motiveringen i utskottets betänkande som gör, att jag anser mig böra avge ett kort yttrande till protokollet i dag, så att det icke må uppstå något missförstånd angående sulfitspritindustriens intressen i den här frågan. Det står på sid. 15 i utskottets betänkande: »Därest framdeles sulfitspriten erhåller mera avsevärd användning för andra ändamål, försvagas givetvis industriens intresse, att densamma försäljes till förtäring.»

Nu är det så, att sulfitindustrien icke kan få kompensation för de kostnader, som nedlagts i de anläggningar, vilka utförts för att sätta densamma i stånd att tillverka sulfitsprit för förtäringensändamål. Den kan icke få kompensation för dessa utgifter genom att tillverkningen av motorbränsle sättes i gång i större omfattning än förut. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det inte är samma slags fabriker för tillverkning av till förtäring avsedd sprit som för tillverkning av motorbränsle, d. v. s. våra sulfatfabriker. De fabriker, som uppförts för tillverkning av sprit, som skall förädlas för förtäringensändamål, ha kostat vederbörande industri mycket stora pengar. Först har det varit experiment i mängd, vilka kostat mycket pengar, innan man nått fram till det goda resultat, som slutligen vunnits, det resultat nämligen, att detta sulfitbrännvin, som nu säljes av våra systembolag, till och med är renare än vårt potatisbrännvin. Jag menar, att det med hänsyn till dessa anläggnings- och experimentkostnader måste vara fullständigt uteslutet, att det här skall vidtagas lagstiftningsåtgärder, så att denna sulfitindustri skulle bli nödsakad att nedlägga dessa fabriker, som den med stora kostnader och mödor verkligen fått till stånd.

Jag vill säga detta, därför att det icke skall bli något missförstånd på den punkten, ty något sådant kan sulfitindustrien för sin del icke gå med på, och den har sålunda icke något intresse i frågan, huruvida det skall lyckas att få fram något ökat intresse för tillverkning av motorbränsle, d. v. s. det andra slaget av spritfabrikation, det enklare slaget av tillverkning, som helt och hållet blir beroende utav, hur det kommer att ställa sig med prisfrågan. Den sak, som i varje fall härvidlag i första hand måste ordnas, är frågan om skatten, som hänger som ett Damoklessvärd över denna sulfitspritindustri. Denna skatt, som enligt tidigare beslut av riksdagen skall träda i kraft den 1 juli 1932, och uppgå till 3 öre per liter, skall ett halvår senare ökas till 6 öre. Förutsättningen för att man skall kunna nå fram till större användning av motorbränsle i detta land är att man slopar denna skatt. Här har ställts i utsikt, att till nästa års riksdag skall komma en proposition, som jag förmodar kommer att gå i den riktningen, att denna skatt slopas, ty annars kunna vi icke gå vidare på denna väg.

Det är ju ganska obetydliga kvantiteter, som sulfitspritsindustrien levererar till våra systembolag. För det senaste år, som redovisats, nämligen 1931, tror jag det var 1,400,000 liter. Det är endast en ringa procent av allt brännvin, som försäljes av systembolagen, så att jag tror inte, att detta kan innebära så vidare stor fara för dessa lantbruksbrännerier, vilka äro de, som givit anledning till denna motion.

Ja, herr talman, jag vill icke tillägga något mera, då jag endast fick 5 minuter på mig att tala. Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag har visserligen icke fått vare sig två eller fem minuter på mig, men jag vill bara säga, att då utredningen som sådan skall vara förutsättningslös, har man här ifrån utskottets sida sagt, att man

I fråga om bestämmelserna rörande tillverkning av brännvin.
(Forts.)

*I fråga om
bestämme-
lserna rörande
tillverkning av
brännvin.
(Forts.)*

för närvarande icke anser, att det finns någon anledning att försöka beskära sulfitspritindustriens intressen, utan att det bör tas under övervägande i vad mån man kan tillvarataga en mängd produkter, som annars skulle rinna ut i havet och förstöra fisket. Vi äro alltså på utskottets sida inne på den linjen, att man icke skall åstadkomma några som helst inskränkningar, men anse å andra sidan, att om det visar sig, att man genom vissa åtgärder kan använda denna sprit i större omfattning för annat ändamål, bör man inte som svensk vara ledsen för den saken.

Till herr Olsson i Ramsta, som sade, att han tyckte, att detta var en underlig kompromiss, får jag för min del säga, att man kan kalla alla kompromisser underliga, för den ena har inte fått vad han vill ha, och den andra har inte fått vad han vill ha, och jag har inte fått vad jag vill ha, och Jönsson i Boa har inte fått, vad han vill ha, och Janne Nilsson i Hörby har inte heller fått vad han vill ha. När det gäller en kompromiss, måste man givetvis släppa efter på något för att få något annat i stället. Såsom detta ärende ligger till, tror jag det är berättigat, att man företager en undersökning för att utröna, hur man skall kunna reglera dessa förhållanden.

Jag skall, herr talman, icke upptaga tiden längre, då jag tycker, att debatten i ärendet är onödig, enär de större partierna äro eniga; men innan jag slutar ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Med herr Björklund förenade sig herr Nilsson i Hörby.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Bara ett par ord i anledning av herr Olssons i Ramsta anförande.

Han har här i sitt anförande — mera i förbigående men än klarare i reservationen — velat göra gällande, att de 18 av utskottets ledamöter, som stå bakom denna kompromiss, skulle ha velat utsträcka det privatekonomiska intresset i rusdryckshanteringen. Då jag i många år här i riksdagen har tillhört dem, som intensivast kämpat emot en sådan utveckling, är ju ett sådant påstående en direkt beskyllning emot mig och därmed också emot dem som ha samma uppfattning som jag. Under sådana förhållanden har jag bara velat till kammarens protokoll ha antecknat, att jag anser de privatekonomiska intressena, som kunna bestå i att något hundratal fattiga bönder i Kristianstads och Blekinge län skulle få tjäna någon slant på detta, väga fjäderlätt vid en slutlig uppgörelse i detta ärende mot det ekonomiska intresse, som representeras av sulfitspritindustrien och jästtrusten. Jag tror således, att om man vill väga de olika intressena mot varandra det påstående herr Olsson i Ramsta gör i sin reservation icke är överensstämmande med verkligheten.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Olsson i Ramsta och Larsson i Örbyhus avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 3, 6 och 95 §§ vattenlagen;

sammansatta konstitutions- och bevillningsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om provisorisk omläggning av landstingsskatten; samt

konstitutionsutskottets memorial, nr 33, med föranledande av kamrarnas beslut beträffande utskottets utlåtande nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, ävensom i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 15.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation jämte två i ämnet väckta motioner.

Ang. en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag (utgifter för kapitalökning, bil. 2 punkten 30) föreslagit riksdagen att till en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation för budgetåret 1932/1933 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 267, av herr *Asplund m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 378, av herrar *Hage* och *Lövgren*, i vilka yrkats, att riksdagen ville för sin del besluta att för påbörjande av en andra avloppstunnel vid Porjus kraftverk bevilja ett anslag av lånemedel å 150,000 kronor, därest ej nämnda arbete kunde utföras såsom beredskapsarbete.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte till en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation för budgetåret 1932/1933 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) att motionerna I: 267 och II: 378 ej måtte av riksdagen bifallas.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallis*, *P. Albert Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss* och *Andersson* i Höör förklarat sig anse att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte under utgifter för kapitalökning för budgetåret 1932/1933 anvisa

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, till en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå av lånemedel; och

b) i anledning av motionerna I: 267 och II: 378, till en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som kammarledamöterna finna, ha utskottets socialdemokratiska ledamöter samtliga reserverat sig och yrkat bifall till den framställning, som tidigare gjorts av vattenfallsstyrelsen. Jag tror, att det kan vara alldeles på sin plats att här erinra om att då vi på fjärde avdelningen hörde generaldirektören och chefen för vattenfallsstyrelsen beträffande en av herr *Asplund* i första kammaren och en av herrar *Lövgren* och *Hage* här i kammaren väckt motion, så upplyste han oss om att han för sin del

Ang. en
andra till-
loppstunnel
vid Porjus
kraftstation.
(Forts.)

inte var så pigg på att vara med om att tillstyrka anslaget beviljande på det sätt herr Asplund föreslagit. Men här ligger det ju på det sättet, att vad reservanterna föreslagit, är ett bifall till vattenfallsstyrelsens ursprungliga framställning, och detta förslag avser således endast att åstadkomma litet mer pengar för vattenfallsstyrelsens del att användas enligt dess eget program. Det lär, enligt vad vi fått oss meddelat, icke heller möta några svårigheter för vattenfallsstyrelsen att begagna ett dylikt anslag, och det skulle man ju knappast behöva ifrågasätta, då detsamma ingår i vattenfallsstyrelsens anslagspetita.

Nu veta alla dessutom, att de längre gående yrkanden, som här framställts på olika punkter, särskilt beträffande beredskapsarbetena, föllo på ett, jag vågar säga, ganska kompakt motstånd från den motsatta sidan. Vi veta också, att i dessa trakter är arbetslösheten mera svårartad än på andra håll, emedan det här ständigt sker nya inskränkningar i driften. Och dessutom, och det vill jag särskilt understryka i detta sammanhang, finns det icke någon landsbygd däruppe med dess större eller mindre möjligheter att bereda arbete, utan vederbörande arbetslösa äro hänvisade till att hålla sig inom dessa kommuner, som redan nu ha det svårt, och att lita till sina i arbetet kvarvarande kamrater för att på något sätt kunna dra sig fram och dessutom naturligtvis att i rätt stor utsträckning anlita A. K.

Då det nu i början av juli månad också kommer att gälla ytterligare några hundratal man utöver det antal, som entledigats tidigare, är det alldeles klart, att förhållandena däruppe komma att bli synnerligen svårartade.

Jag vill inskränka mig till detta, då jag är säker på att representanter för Norrbotten komma att ytterligare klarlägga läget däruppe och vädja till kammaren att åtminstone i detta fall gå med på ett av vederbörande myndighet föreslaget belopp för att därigenom i någon ringa mån bereda arbetsmöjligheter åt de i tusental räknade arbetslösa däruppe i Norrbotten.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen utav herr Oscar Olsson m. fl.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Med stöd av den motivering, statsutskottet anför, ber jag att helt kort få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Det är ju så, att under de allra senaste tiderna har arbetslösheten i Norrbotten ytterligare förvärrats. Utöver den dåliga ställning som vi hade förut, ha nu en hel del företag lagts ner och flera komma att läggas ner. Alldeles i dagarna ha vi fått underrättelse om att det fattats beslut om fullständigt inställande av driften i Koskullskulle gruva, varigenom 200 personer blivit arbetslösa, och även på andra håll planeras nedläggningar, så att det ser ut, som om hela Norrbotten till slut skulle bli ett enda fattighus.

Nu veta damerna och herrarna mycket väl, att med hänsyn till de svåra förhållandena i Norrbotten tilläto vi oss för någon tid sedan att framföra ett yrkande om ett särskilt anslag för Norrbottens län till nödens avhjälpande. Det föll i gemensam votering endast med sex rösters skillnad. Det gick igenom i första kammaren men avlogs i andra kammaren, och vid den gemensamma voteringen hängde det som sagt på sex röster. Men sedan den tiden ha förhållandena ytterligare försämrats. Jag föreställer mig från den utgångspunkten, att det vore rimligt, om kammarens ledamöter kunde vara med på det förslag, som nu här framförts, i första hand i en motion och sedan i något förändrad form i en reservation.

Denna reservation grundar sig på en framställning från vattenfallsstyrelsen, och enligt vattenfallsstyrelsens mening skulle det vara synnerligen önskvärt,

om det arbete som här ifrågasättes, nämligen ett utbyggande av en andra avloppstunnel vid Porjus, kunde igångsättas. Det är nämligen så, som vattenfallsstyrelsen för sin del gör gällande i sin skrivelse, att det är mycket antagligt, att vi så småningom komma fram till en tidpunkt, då det blir avsättning för den elektriska kraft, som skulle skapas genom detta fortsatta utbyggande. Om man alltså har klart för sig, att man har anledning att så småningom sätta i gång detta arbete, tycker jag det vore rimligt att följa den sunda regel, för vilken riksdagen förut uttalat sig, nämligen att — om ett arbete i alla fall skall göras — detta bör ske just under en sådan arbetslöshetsperiod som den nuvarande, då man på det sättet åstadkommer ökade arbetstillfällen och sysselsättning för människor, som i alla fall skola försörjas.

Jag menar, att de skälen borde vara övertygande; och när nu dessutom en myndighet gått in för denna sak, borde det finnas anledning för kammaren att särskilt med hänsyn till den stora arbetslösheten i Norrbotten gå med på detta anslag. Nu är det för övrigt att märka, att detta anslag skulle upptagas på *länvägen*; det är icke fråga om skattebelastning, utan medlen skola gå in i rörelsen, såvida det icke eventuellt skall tagas av arbetslöshetsmedel på något sätt.

Jag skall tillåta mig att med hänsyn till denna motivering yrka bifall till reservationen.

Med herr Hage förenade sig herrar *Lundström, Grapenson, Selberg* och *Nils-son* i Antnäs.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 126, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 66 ja och 69 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284), dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 9 mars 1932 till riksdagen avlämnad proposition, nr 175, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 56.

*Ang.
ändring av
motor-
fordonsför-
ordningen.*

Ang.
ändring av
motor-
fordonsför-
ordningen.
(Forts.)

Maj:t, under återopand av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, begärt riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284).

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehäft en av herr *Lundquist* i Rotebro i andra kammaren väckt motion nr 498.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid förevarande proposition fogade förslaget till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i sitt utlåtande upptagit; samt

B) att motionen II: 498 måtte anses besvarad genom vad utskottet hemställt under A).

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Magnusson* i Kalmar och *Sandström* i Nyland, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville beträffande bestämmelserna i motorförordningens §§ 24, 25 och 44 uttala, att riksdagen, utan att för närvarande i sak taga ställning till de föreslagna nya föreskrifterna, ansåge, att eventuell ändring av dessa paragrafer icke borde vidtagas, förrän en mera ingående utredning av frågan verkställts.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lundquist* i Rotebro: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord, eftersom jag motionerat i denna fråga.

Jag har icke någon erinran emot utskottets förslag, i vad det rör dess första del, alltså om släpvnarna. Däremot har jag motionerat beträffande de ifrågasatta ändringarna i §§ 24 och 25, där det alltså rör sig om de rättigheter, som följa med tillstånd till länstrafik och stadstrafik. I den delen har statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anfört vissa exempel för att styrka behovet av en författningsändring. Andra lagutskottet har för sin del godtagit den uppfattning, som herr statsrådet därvid givit uttryck åt, liksom också det förslag, som framlagts.

Jag skulle för min del också mycket gärna ansluta mig till utskottets ståndpunkt, därest man icke måste utgå ifrån, att det förslag, som här framlagts, kommer att få betydligt mera långtgående konsekvenser, än vad det uttalande, som herr statsrådet gjort till statsrådsprotokollet, synes ge vid handen.

Såväl departementschefen som utskottet uppehålla sig uteslutande vid persontrafiken. Jag tänker för min del så mycket mera på den föreslagna ändringens inverkan på lastbilstrafiken och det betydligt ökade kaos på hela kommunikationsområdet, som, såvitt jag förstår, ett bifall till utskottsförslaget med nödvändighet måste åstadkomma.

Enligt nu gällande bestämmelser är det ju så, att en lastbilägare, som innehar vanligt länstrafiktillstånd, visserligen har rätt att utföra en transport även till ort utom länet och har rätt att från *samma* ort ta en transport hem. Däremot har han icke rätt att fara i tomning och taga transport från ort utanför trafikområdet. Enligt propositionen skulle han däremot få även denna rätt och alltså kunna, bara han har ett vanligt länstrafiktillstånd, verkställa vilken körning som helst även utom länet, blott han överenskommit om transporten hemma, per telefon eller på annat sätt.

Jag ber, herr talman, att få taga ett exempel för att visa, varthän ett godkännande av detta förslag skulle leda. En lastbilägare hör hemma i Växjö, där han driver lastbilstrafik som sitt yrke. Han kör *regelbundet* för viss fir-

ma från Växjö till Malmö: Han ringer, innan han far hemifrån, till gummi-fabriken i Trälleborg och säger: jag kommer till Trälleborg på måndag, kan jag få en transport? Han får löfte om transport till Kalmar. Han kör alltså tonning från Malmö till Trälleborg och får så transport från Trälleborg till Kalmar. Innan han reste hemifrån, hade han per telefon satt sig i förbindelse även med Kalmar margarinfabrik med förfrågan, om han kunde få någon beställning därifrån. Han erhöll också löfte om en transport därifrån — låt oss icke göra utflykten alltför lång — hem till Växjö. Han får alltså på detta sätt även last Kalmar—Växjö.

Jag såg, att utskottets ärade förespråkare, herr Magnusson i Skövde, gick förbi min plats nyss och ruskade på huvudet. Jag vidhåller emellertid, att med det förslag till bestämmelser, som föreligger, och med den tolkning av bestämmelserna, som givits av chefen för kommunikationsdepartementet, så komma konsekvenserna absolut att kunna bli sådana. Den nya tingens ordning: som man på det sättet skulle komma att skapa, innebär ju emellertid en fullständig omläggning av det system, som hittills gällt. Jag kan verkligen inte tro, att det, när motorfordonsförordningen utarbetades, fanns någon, som avsåg, att även en sådan möjlighet, som jag framdragit, skulle däri inrymmas; under det jag mycket väl vill medge, att de exempel, som kommunikationsministern framdragit, kunna anföras som bevis för det berättigade i en ändring av nu gällande bestämmelser på det området.

Jag vill genast också säga, att det är mycket möjligt, att vissa lastbilägare redan nu tro, att de ha den rätt, den nya bestämmelsen skulle ge, samt också handla därefter. Men detta är i och för sig icke något skäl för att lagfästa en sådan ordning. Om detta gäller i allmänhet, så kan man väl säga, att man har så mycket mindre anledning att nu gå så brådstörtat till väga, då riksdagen i år även kommer att begära en allsidig utredning av hela detta problem. Jag vågar nämligen förutsätta, att så kommer att ske, då det ligger på vårt bord ett enhälligt utlåtande från bankoutskottet, där man kräver detta. Tittar man på vad bankoutskottet anför som motivering för sin hemställan om utredning, så säger utskottet bl. a., att lämnade tillstånd använts och utnyttjats på ett annat sätt än från början torde hava varit avsett. Utskottet tar detta till intäkt för behovet av utredning. Såvitt jag förstår, måste ett bifall till andra lagutskottets hemställan — om riksdagen sedan skulle gå med på bankoutskottets utlåtande — vara ungefär liktydigt med, såsom man brukar säga, att den högra handen icke vet vad den vänstra gör.

Jag kan icke tänka mig, att det kan vara välbetänkt av riksdagen att på detta sätt i en detalj fastläsa, hur det skall vara, och sedan om en dag eller ett par begära utredning av hela problemet. Någon större fara i dröjsmål ett år tror jag icke kan föreligga, och jag tror därför det är klokt att följa den reservation, som begär, att riksdagen icke skall göra något annat i denna fråga än förorda, att även denna detalj får gå in i den stora allmänna utredningen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Sandström*, *Nilsson* i Örebro, *Nordkvist* och *Magnusson* i Kalmar.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag undrar, om inte herr Lundquist i Rotebro i sitt resonemang råkat förbise femte momentet i 25 §, där det stadgas, att om färd avslutas å ort utom trafikområdet, automobilen må å sådan ort tagas i bruk för körning *direkt* tillbaka till trafikområdet. Den kedjetrafik, herr Lundquist talade om, synes därigenom vara omöjliggjord. Jag finner

Ang.
ändring av
motor-
fordonsför-
ordningen.
(Forts.)

det verkligen något förvånande, att herr Lundquist talar om att det inte skulle vara någon fara i dröjsmål och hänvisar till den utredning, som bankoutskottet föreslagit. Det är nog så i detta fall, att den högra handen verkligen vet vad den vänstra gör. Men att låta en oformlighet, som nu kan avhjälpas, vara kvar, bara därför att man väntar på en utredning om väsentligen andra saker, tycker jag inte är riktigt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Därest man inte hade något annat att rätta sig efter än själva lagtexten, så skulle man, såvitt jag förstår, möjligen kunna med fog göra gällande den uppfattning, herr Magnusson i Skövde här hävdade. Men när man tagit del av herr kommunikationsministerns uttalande till statsrådsprotokollet, så kan jag för min del inte tänka mig, att det finns någon möjlighet att tolka bestämmelserna på det sätt, herr Magnusson i Skövde gör. Ty herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet säger själv ifrån, att körning inbegriper även tomkörning. Detta medför alltså, att en lastbilägare efter de nya bestämmelserna har rättighet att t. o. m. köra tomt från Växjö till Trälleborg, där hämta en last och köra den till Kalmar, bara han träffat överenskommelse därom, innan han far hemifrån. Det är klart, att en bilägare, som har lastbiltrafik till yrke, mycket lätt kan systematiskt ordna det så, att han på detta sätt får en kedjeåkning planlagd för varje vecka. Jag förmodar, att herr statsrådet är villig att vitsorda den tolkning av bestämmelserna, som jag här givit uttryck åt. Det skulle vara synnerligen värdefullt att få höra, vad herr statsrådet har för uppfattning på den punkten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Med avseende på de förhållanden, som herr Lundquist i Rotebro påpekat, vill jag erinra, att i det hänseendet genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition icke sker någon som helst ändring i jämförelse med nu rådande förhållanden. Jag tror, att herr Lundquist i Rotebro på grund av sin rädsla för konkurrens mellan bilar och järnvägar ser spöken på ljusa dagen. Propositionen avser i förevarande del ingenting annat än ett förtydligande och klargörande av vissa bestämmelser i gällande motorfordonsförordning, vilka ju äro så pass otydliga för närvarande, att det faktiskt från Göta hovrätt föreligger utslag, som gå sticK i stäv mot varandra. Det gäller två likartade fall, av vilka, när propositionen skrevs, det ena varit föremål för Göta hovrätts prövning. I det fallet hade vederbörande tagit emot beställning från Västervik, som låg utanför hans trafikområde, och där hämtat passagerare samt kört dem till orter ute på landsbygden; härför dömdes han till böter i rådhusrätten, vars utslag sedermera fastställdes av Göta hovrätt. I det andra, först efter propositionens framläggande avgjorda fallet, som avsåg ett liknande förhållande, har vederbörande frikänts av Göta hovrätt. Jag undrar, om det är skäl att längre bibehålla så pass oklara och otydliga bestämmelser. Var och en måste väl vara intresserad av, att bestämmelserna bli så klara, att tvekan om deras innebörd icke behöver råda. Och det är detta som är avsikten med förevarande förslag i propositionen, vilket ju också av andra lagutskottets majoritet tillstyrkts. I fråga om den kedjetrafik, som herr Lundquist talade om, innebär som sagt Kungl. Maj:ts proposition inte någon som helst ändring i nu rådande förhållanden. Och vore det så, att Göta hovrätts senast omfördälda utslag, som friade vederbörande, skulle så att säga vinna hemul, då är redan med nu gällande bestämmelser varje innehavare av trafikrättighet oförhindrad att varifrån som helst mottaga beställning på körning.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag återkommer. Men jag tror, att den formulering, som de nya bestämmelserna fått, ovillkorligen kommer att leda till helt andra konsekvenser, än vad herr statsrådet nu försökt begränsa dem till. Jag kan ju få säga, att jag vet, att åtminstone en länsstyrelse redan har givit uttryck åt den uppfattningen, att i och med ett bifall till denna proposition denna kedjetrafik skulle bli tillåten. Jag finner detta också vara alldeles naturligt, om man läser bestämmelsen, sådan den är föreslagen i 25 §, 3 mom., där det heter, att »innehavare av tillstånd till stads- eller länstrafik äger att i anledning av beställning, som av honom emottagits å ort inom trafikområdet, utföra körning jämväl till ort utom detsamma».

Herr statsrådet tänker endast på persontrafiken. Han vill, att man skall kunna ringa efter en bil från en ort utom trafikområdet, så att denna kommer och hämtar, och jag är fullkomligt med om, att det på den punkten bör åstadkommas en ändring. Men precis lika väl som jag kan ringa t. ex. från Stockholm till Rotebro och beställa en personbil, som kommer och hämtar mig, precis lika väl kan naturligtvis gummifabriken i Trälleborg ringa upp till Växjö eller — när det blir mera inkört — lastbilägaren i Växjö ringa upp gummifabriken i Trälleborg och komma överens om att köra dit och hämta en last. Och sedan kan denne i anslutning till en transport från Växjö till Malmö för en annan firmas räkning köra tomt från Malmö till Trälleborg. Jag tar naturligtvis fasta på och förstår så innerligt väl, att herr kommunikationsministern icke avsett detta utan endast avsett, vad herr statsrådet här talat om. Men huruvida det finns någon möjlighet för herr statsrådet att i verkligheten begränsa konsekvenserna därtill, det tillåter jag mig att sätta ett frågetecken för.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Jag ber att få erinra om att vad beträffar motorfordon i returkörning, innehålla de av Kungl. Maj:t nu föreslagna bestämmelserna precis detsamma som gällande motorfordonsförordning. Det heter i 25 § 2 mom. av gällande motorfordonsförordning: »Har automobil tagits i bruk för körning utom stationsorten, skall automobilen, sedan körningen avslutats, utan onödigt dröjsmål föras tillbaka till stationsorten». I Kungl. Maj:ts proposition lyder 25 § 4 mom. på följande sätt: »Har automobil tagits i bruk för körning utom stationsorten, skall automobilen, sedan körningen avslutats, utan onödigt dröjsmål föras tillbaka till stationsorten.» Såsom herrarna höra, är det precis samma formulering. Nuvarande lydelse av 25 § 3 mom. är följande: »Har färd avslutats å ort utom trafikområdet, må automobilen å sådan ort tagas i bruk för körning direkt tillbaka till trafikområdet.» Precis samma ordalydelse återfinnes i 25 § 5 mom. enligt förslaget.

Såsom jag nämnde, har propositionen i förevarande del kommit fram endast för att rätta till uppenbara olägenheter. Även herr Lundquist i Rotebro får väl ge mig rätt i — och det gjorde han ju för övrigt i sitt anförande — att det måste anses i högsta grad olämpligt, att jag, om jag befinner mig i en viss stad och varenda bil där är upptagen t. ex. för en begravningsprocession, inte skall kunna ringa till ett samhälle några kilometer utanför staden och beställa en bilskjuts, utan att bilföraren skall bli bötfälld.

Jag skall tillåta mig nämna ett annat exempel. Jag var själv i somras tillsammans med mina båda närmaste män i departementet hemma på ett besök i Mörrum. Vi åkte in till närmaste stad, Karlshamn, en sträcka på 9 kilometer. Vi skulle stanna där ett par timmar. Chauffören sade då, att han behövde köra hem och utföra en körning i en begravningsprocession. »Det möter väl intet hinder», sade han, »att jag gör detta och sedan kommer tillbaka och hämtar om två timmar.» »Nej, naturligtvis inte», sade jag. Men enligt motorfordonsförordningens nuvarande lydelse, sådan den tolkats av Göta hovrätt i dess uti

Ang.
ändring av
motor-
fordonsför-
ordningen.
(Forts.)

Ang.
ändring av
motor-
fordonsför-
ordningen.

(Forts.)

mitt förra anförande först omförmälda utslag, var detta olagligt. Det är, mina herrar, sådana, åtminstone enligt mitt sätt att se, oförnuftiga förhållanden, som jag velat rätta till med denna proposition.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Jag håller fullständigt med herr statsrådet om att de av honom påtalade olägenheterna böra rättas till. Men det skall bli intressant att se, vilken som får rätt, herr statsrådet eller jag, i fråga om konsekvenserna av den nu föreslagna författningsändringen. Ty är det någon, som kan förstå, hur det skall vara möjligt att inskränka konsekvenserna av detta tredje moment i 25 § därtill, att man endast skall ha rättighet att ringa efter en personbil, såsom herr statsrådet tänker sig, men däremot icke träffa överenskommelse med en lastbilägare, såsom jag förutsagt?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 18.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Järtes interpellation i anledning av en inom Stockholms byggnadsvärld inträffad händelse.

§ 19.

Ordet lämnades härefter till herr **Olovson** i Västerås, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde måtte, efter interpellationssvaret, som första ärende uppföras statsutskottets utlåtande nr 138, därefter statsutskottets utlåtanden nr 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136 och 137 och därefter ärendena i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista dock med det undantag, att andra

kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 måtte sättas som näst sista ärende, så att andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 blir sista ärendet på föredragningslistan.

Denna hemställan bifölls.

§ 20.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att Karl Andersson avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i Katrineholm den 2 juni 1932 kl. 6.20 e. m., och var den avlidnes ålder 49 år; civilstånd: gift; samhällsställning: redaktör; bostad: Katrineholms stad, St. Malms förs., nr 1 Hantverkaregatan.

Huvudorsak: Pleuritis ex; bidragande dödsorsak: Paralysis Cordis.

Katrineholm den $\frac{3}{6}$ 1932.

Carl Ellwyn,
lasarettsläkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den efter herr Andersson i Katrineholm inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 21.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1932/1933 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av medel anvisade till anskaffning av för kroppsundersökning av flygare erforderlig apparatur;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för biträdande föreståndarinnan Elin Thörn att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till fortsatt upprätthållande av en extra division vid Svea hovrätt; och

nr 280, i anledning av väckta motioner angående dels utredning rörande en förädling av de statliga järnmalmstillgångarna i Norrbotten och dels underlåtande av malmbrytning i vissa gruvor i Norrbotten för inhemsk förädling; samt

från bankoutskottet:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget m. m., i vad den avser ställande till Kungl. Maj:ts förfogande av särskilda medel för lämnande av stöd åt vissa kreditinrättningar;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1932/1933 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna; och

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 11 oktober 1907 (85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 94, i anledning av väckta motioner angående skogsbygdens arbetslöshets- och försörjningsproblem m. m.;

nr 95, i anledning av väckt motion angående nedsättning av kronoarrendatorernas arrendeavgifter; och

nr 96, angående kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslånefond.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.